

Cîți chiriași sînt în casele naționalizate?

H.-R. PATAPIEVICI

Ce informații
ne lipsesc,
pentru a
înțelege?

pag. 5

Schimb de scrisori

Gabriel Andreescu

pag. 6

Katona Adam

ANDREI MARGA

Diversificare
sau
fragmentare?

pag. 12-13

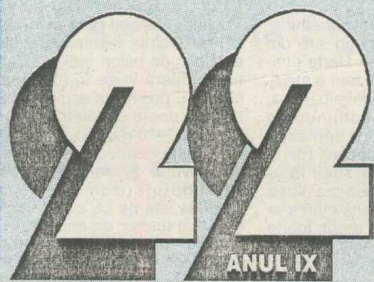
DAN PAVEL

Balcanizarea
Transilvaniei

pag. 3

Nr. 32 (442), 11 - 17 august 1998

INTERVIU

Nicolae Noica

ministrul Lucrărilor
Publice și Amenajării
Teritoriului

pag.
8-9

Dacă reconstrucția economiei românești se desfășoară lent, aceasta are în primul rînd cauze politice – despre care se și discută pe larg, fără prea multe rezultate. Numai că după un deceniu de lentoare – timp în care țări aflate într-o situație similară au făcut mari progrese – chiar un analist politic se vede constrîns să-și depășească domeniul în căutarea unor cauze mai profunde. În felul acesta, se ajunge inevitabil la sociologie. Pe de altă parte, la sociologie este împins și omul politic cînd practică forma de *engineering* social numită „tranzitie”.

Își cunosc oamenii politici poporul? Sau altfel spus: au în vedere politicienii noștri factorii întîrziatori care decurg din sistemul de valori și deprinderi care nu de ieri, de azi au marcat comportamentele și reacțiile la noi – într-un sens mai curînd apropiat de economia de subsistență? „Tranziția” constituie, sub acest raport, al cunoașterii reacțiilor poporului român, un tezaur de informații: tensiuni sociale cu semnificația unui revelator, conflicte între vechi, nou și foarte nou, „examine” de productivitate, teste de inteligență. Dacă în comunism și imediat după aceea aproape tot ce era negativ a fost pus în seama enormei presiuni politice, cei zece ani care au trecut ne oferă o oglindire pe care nu o mai putem refuza. După zece ani, „Iliescu” și „Constantinescu” se

estompează, făcînd loc unei „matrici stilistice”. Rămîn constantele. Controversele care au măcinat guvernul Ciorbea sau care amenință PNTCD se estompează și ele în favoarea constatărilor istoricului antic Herodot. Iată ce scria el despre traci (geto-dacii fiind o ramură a lor): „Unirea lor e imposibilă... de aceea sînt ei slabi (politicește, se înțelege...)”. „La ei,

bună seamă și acel misterios mileniu de tăcere a istoriei despre noi.

În 1907 apărea la București o carte remarcabilă, *Din psihologia poporului român*. Autorul ei? un tînr profesor de sociologie, D. Drăghicescu. Nu avem motive să-l bănuim pe Drăghicescu, coborîtor dintr-o familie de țărani, de complexe aristocratice! Interesant e felul în care el

odată cu „finețea moravurilor”, „ascuțimea spiritului” și „subțirimea apucăturilor aproape aristocratice”, cum spune Drăghicescu, o pătură capabilă de a gîndi la fel de nuanțat ca în Stambulul fanariot și apoi ca la Paris. Societatea care a creat după 1821 pătura conducătoare fiind motorul europeanizării de sus în jos, a creat un stat oligarhic. Dar, prin valuri succesive de democratizare – după schema din Occident – s-a ajuns la ceea ce comuniștii au numit societatea burghezo-moșierească pe care ei au lichidat-o. Dată fiind „matricea”, ea a avut distorsiunile ei. Dar economia peiorativ numită „burghezo-moșierească” a fost funcțională, ceea ce nu se poate spune despre economia în tranziție din prezent. Cînd neocomuniștii care au preluat puterea după '89 au reușit să convingă masele ignare că noua Romînie nu trebuie să semene cu cea dinainte (teză susținută mai ales de domnul Petre Roman și formînd baza ideologică a partidelor ieșite din FSN), întîrzierea tranziției era ca și programată. În felul acesta, s-a ocolit drumul scurt. Ceea ce se încearcă în prezent este construcția unei societăți și economii de tip occidental, exclusiv de jos în sus, făcîndu-se „*tabula rasa*” și din vechea Romînie, după ce comuniștii au distrus vechile elite. Bineînțeles că merge greu! Nici nu se poate altfel.

ȘERBAN ORESCU

Tranziția în perspectivă sociologică

trîndăvia este un lucru foarte ales, în vreme ce munca cîmpului este o îndeletnicire umiltoare.” Cu alte cuvinte, încă pe timpul lui Herodot a existat un decalaj mare de productivitate și desigur de PIB (!!). La aceeași concluzie ajungi și cutreierînd muzeele arheologice: cei care locuiau pe meleagurile noastre se situau, din punct de vedere tehnic, pe o treaptă inferioară. O istoriografie patriotardă a trecut această realitate sub tăcere. Împreună cu vrajba „sistemică” la care se referea Herodot, „inapetență” tehnică explică de

prezintă o elită boierească a cărei formare nu a putut-o surprinde, dar pe care a cunoscut-o și direct, și ca sociolog. El descrie „impresionist” (dar susceptibil de prelucrare științifică) „*amabilitatea subțire și mîrînimoașă, delicatețea de atenție susținută*” care ne veneau de pe malurile Bosforului (aluzie la grecii fanarioti, desigur – după Keyserlinck influența franceză, occidentalizantă, ne-ar fi sosit inițial prin Stambul). Fapt e că înlocuind o mentalitate înepoiată, păstrată în mediul satelor, a apărut la începutul secolului XIX,

Stimată doamnă
Adameșteanu,

În spiritul respectului pentru pluralismul opiniilor și al dialogului promovate de publicația pe care o conduceți, vă supun atenției – cu speranța că îl veți insera în paginile revistei – textul alăturat, constituind un răspuns la câteva afirmații cuprinse în intervențiile pe tema „Kosovo – focar de instabilitate zonală” apărute în numerele 27 și 28/1998.

Cu stimă,
Rodica Becleanu**Kosovo – focar de instabilitate zonală**

Preocuparea de a oferi cititorilor revistei „22”, în pagina pe care o consacrați constant problematicii lumii de azi, analize privind focarele de conflict din imediata noastră vecinătate (în măsură să ne afecteze major bruma de stabilitate greu dobândită) mi se pare binevenită, mai mult decât firească. Nefirească, însă, și profund dezamăgitoare în raport cu ștacheta înaltă de profesionalism și probitate intelectuală pe care o revistă ca a dumneavoastră o presupune este superficialitatea generatoare de grave dezinformări cu care domnul Mihnea Berindei (nu numai autor slimabil, ci și membru al *Consiliului consultativ* al revistei) se referă la problema „Kosovo – o amenințare pentru echilibrul în Balcani”, în interviul pe această temă acordat doamnei Rodica Palade în nr. 27 al revistei.

Așa cum singur mărturisește, domnul M. Berindei se consideră competent în această problemă ca urmare a faptului că din '91 – '92 a început să se ocupe cu *Organizația Est Libertés*, „de țările din Europa Orientală – Albania, Bulgaria și, în limita posibilităților (subl. ns.), Iugoslavia”. Un popas la Priștina în '94, organizarea vizitelor în Franța ale lui Ibrahim Rugova și informațiile oferite de Tirana și de opoziția democratică de la Belgrad îl sînt suficiente comentatorului pentru a afirma sentențios: „Kosovo – o țară ocupată”. Țară? Nu provincie? Ocupată? De cine? De locuitorii săi? La o privire superficială s-ar putea crede că formularea (care se constituie și ca subtilul pentru prima parte a interviului) este notația grăbită, impresionistă a unui turist mai puțin preocupat de proprietatea termenilor folosiți sau, pur și simplu, o întorsătură stilistică gen „Țara pingvinilor” sau „Țara de dincolo de negură” etc... Parcurgerea atentă a întregului text, demonstrația care se încearcă nu mai lasă însă loc dubiului. Formularea nu e deloc întâmplătoare, ci chiar... bate departe, căci poziția domnului M. B. nu este constatativă, analitică, ci militantă, dorind să ne convingă și pe noi, cititorii, de câteva „adevăruri”:

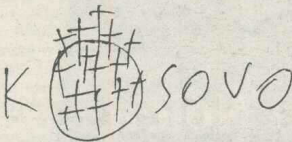
• În 1912, Kosovo a fost „ocupată de sîrbi” și nu eliberată de aceștia de sub ocupația Imperiului Otoman, așa cum consemnează orice cronică onestă a primului război balcanic.

• „Ideea națională albaneză se naște în mare măsură în Kosovo: Priștina a fost un centru intelectual foarte important pentru albanezi în secolele XVIII și XIX”, notează domnul M.B., pentru ca apoi să se refere la „pretențiile sîrbești asupra provinciei Kosovo”, nepomenind nici măcar în treacă vestita luptă de la Kosovo Polje (Cimpia Mierle) din 28 iunie 1389 – cea mai mare, mai sîngeroasă și mai eroică bătălie prin care Serbia medievală făcea ultima încercare disperată de a opri valul otoman. O bătălie pierdută, urmată de cinci secole de dominație turcă. O bătălie pierdută pe care sîrbi nu au încercat să o treacă în uitare, ci a cărei amintire i-a însușit de-a lungul secolelor în năzuința lor perpetuă de libertate.

• „Dacă azi albanezii cer independența este dreptul lor, o cerere mult

mai justificată decît pretenția lui Miloșevici de a considera Kosovo ca o provincie strict sîrbească”, apreciază M.B.

Intr-adevăr, astăzi acest țînut emina-mente sîrb este cel mai puțin sîrb din toate provinciile Iugoslaviei. Harta etnică a provinciei indică în prezent o majoritate zdrobitoare a populației albaneze, a cărei pondere crește continuu de cîteva secole, cunoscînd o veritabilă explozie în ultimele cinci decenii (de la 51% la recensămîntul din 1940 la aproape 90% în prezent); însă creșterea nu se explică în principal, așa cum s-ar crede, prin natalitatea, ce-i drept, foarte ridicată la albanezi. Cronologic, situațiile favorizante au fost următoarele: mulți albanezi au fost aduși și așezați aici de stăpîinii și coreligionarii lor în perioada ocupației otomane, apoi de Mussolini în timpul celui de-al doilea război mondial, apoi, prin *Constituția* din 1974, Tito (marele sprijinitor al etniilor ne-sîrbe din Federația Iugoslavă) i-a acordat acestei provincii o recunoaștere cu totul deosebită, odată cu un substanțial ajutor financiar federal, statut care a făcut regiunea foarte atractivă, inclusiv pentru cetățenii Albaniei, care – chiar și în ultimii ani, cînd a început să se vehiculeze ideea că „forțele șovine sîrbe pun la cale o vîrsare de sînge în Kosovo” – în mod paradoxal, ignorînd „genocidul” care se pregătea, stăteau la coadă la ambasada Iugoslavă din Tirana pentru a obține vize de intrare în Kosovo.

Pe de altă parte, albanezii din Kosovo (majoritari) exercitau presiuni fizice, economice și politice tot mai puternice asupra populației sîrbe (circa 250.000 de locuitori) pentru a o determina să părăsească provincia. O lungă perioadă de timp (pînă după dispariția lui Tito), considerente politice au dictat ca mass media să păstreze tăcerea asupra acestei politici de „purificare etnică”, învinuire ce li se face în ultima vreme sîrbilor și numai lor. Semnificativ este faptul că refugiații în urma războiului abia încheiat din Croația și Bosnia n-au putut rămîne în Kosovo din cauza modului inuman în care au fost tratați de majoritarii albanezi, care nu acceptau „colonizarea sîrbă”.

• Fiind deja stat în stat, de vreme ce „există în Kosovo, în urma unor alegeri democratice (consideră domnul M.B.) aleși locali, un guvern, Parlament, un președinte”, deci o întreagă administrație paralelă cu cea oficială a Republicii Serbia și care refuză orice contact cu autoritățile de la Belgrad (oare *Convenția-cadru a Consiliului Europei pentru protecția minorităților naționale* acceptă două „viteze” de democratizare: una pentru minorități și alta pentru majoritate? Nicidecum!) – singura soluție viabilă a conflictului din zonă ar fi „o separare de facto între Kosovo și restul Serbiei” (așadar, politica faptului implinit), adică secesiune, urmată de proclamarea independenței.

Aici se încheie scenariul la care subscrie și domnul M. Berindei, dar înfăptuirea lui ar însemna abia deschiderea cutiei Pandorei, căci etnicii albanezi trăiesc grupat și în Macedonia, și în Muntenegru, și în Grecia...

lătă de ce există numeroase voci, dintre persoane foarte avizate în legătură cu devenirea social-istorică a zonei, care consideră „soluția” sugerată absolut nocivă pentru ansamblul evoluțiilor din Balcani.

Mi-aș permite, domnule Berindei, să

vă sugerez ceva: mai faceți o plimbare în zona pe care, pe bună dreptate, o considerați „o amenințare pentru echilibrul în Balcani”. Dar nu vă opriți la Priștina. Mergeți pînă la Kosovo Polje, dar nu oricînd, ci primăvara, cînd cîmpul este plin de bujori roșii, sălbatici. Tradiția populară vede în ei singele eroilor căzuți. E posibil ca acolo să vă înmugurească unele indoieli, iar formularea „Kosovo – o țară ocupată” să vă apară în toată neadecevarea ei, neconformă cu adevărul. Și mai sper că veți încerca să sugerați (prin *Organizația Est Libertés* sau pe ce alte căi veți găsi de cuviință) tuturor organismelor implicate, forurilor internaționale și statelor care caută soluții pentru criza Iugoslavă să țînă cont că în orice conflict trebuie asculate și respectate pozițiile și interesele ambelor tabere, că ațîțirea ostilității paranoice anti-sîrbești nu rezolvă situația, ci o complică.

În Kosovo, clipa unei intervenții militare sub drapel internațional se apropie. Zilele trecute, *Senatul* american a votat cu o majoritate covârșitoare o rezoluție care îl declară pe președintele Slobodan Miloșevici criminal de război. Nu a trecut mult de cînd emisarul Americii pentru Balcani, Richard Holbrooke, se zbatea să obțină semnătura lui Miloșevici, indispensabilă garanție pentru realizarea acordurilor de pace de la Dayton. Acum conversează calm cu rebelii separatiști albanezi, iar Slobodan Miloșevici este taxat drept criminal de război. Nu vă tulbură, domnule Mihnea Berindei, această ciudată „dialectică”? Vedeți cite amenințări planează asupra echilibrului din Balcani?

P.S. Situația din Kosovo revine ca preocupare și în nr. 28 al revistei dumneavoastră, pagina „Polemici” găzduind aprecierile critice ale domnului S. Damian asupra producțiilor jurnalistice pe această temă ale celui mai prolific editorialist al momentului. Cu regret constat că – în cazul textului intitulat „Mersul de-a-ndaratele” – exigentului S.D. îi vine mînușă caracterizarea pe care dînsul i-o face... preopinentalului său: „...se documentează superficial și defectuos, recurge la probe neverificate, avînd surse de informare deficiente, șubrede, neserioase, construiește teorii pe nisip alunecos, făcînd abstracție de coeficientul de verosimilitate, se folosește nu rareori din panoplia pamfletară de insulte și calomnii”.

Îmi pare sincer rău, știu că accesul la informația de primă mînă este dificil și că însăși evoluția rapidă a situației împiedică interpretarea adecvată a faptelor. Din dorința reală de a-i ajuta pe cititorii dumneavoastră să se orienteze mai ușor prin hăușul informațiilor adesea contradictorii cu care sînt bombardați la tot pasul, îmi afirm disponibilitatea de a

vă sta la dispoziție cu documentare, bibliografii și analize privind spațiul ex-Iugoslav, problematică ce-mi este apropiată ca reflex al cunoașterii livești (prin studii de limbă și literatură, istoria și civilizația popoarelor Iugoslavie la universitățile din București, Zagreb și Zadar), dar și al contactelor nemijlocite, vii, cu locuitorii acestei zone greu încercate (de la scriitorii, savanți, artiști la agricultori și oameni de afaceri, de la comercianți, militari și fețe-bisericești pînă la cei mai înalți demnitari ai republicilor respective și reprezentanți ai părților aflate în conflict), prelujite de zecile de călătorii de reporter pe care le-am făcut timp de trei decenii.

Rodica Becleanu
27 iulie 1998Stimată doamnă
redactor-șef,

Am citit scrisoarea doamnei Liana L. Preda din „22” nr. 30 și am fost plăcut impresionat de meticulozitatea cu care urmărește activitățile mele, deși sînt destul de obișnuit să fiu urmărit. Din biografia pe care mi-o face, lipsește cu desăvîrșire partea privind actele politice și declarațiile publice din anii '80 împotriva dictaturii ceaușiste, precum și cărțile de critică a comunismului pe care le-am publicat în străinătate. Probabil că pe vremea aceea doamna Preda tremura atât de tare, încît îi era frică să asculte chiar și emisiunile *Europei Libere* și *Vocii Americii*, care relateau sistematic despre activitățile și cărțile mele.

Cu deosebită stimă,

Silviu Brucan
București, 30 iulie 1998**Precizare**

Cu peste o lună de zile în urmă am trimis revistei „22”, în timp ce mă aflam în străinătate, un articol publicat apoi în nr. 22 a.c., cu titlul „FIDESZ la Budapesta, UDMR în România”. În articol făceam referiri, printre altele, la partidul ajuns la putere în Ungaria, pe baza unor amintiri pe care nu le-am mai verificat. Întors la București am găsit precizarea domnului László László („22”, nr. 26 a.c.) și, apoi, a domnului Vodă Petru („22”, nr. 30), care făceau corecturile de rigoare asupra unor inexactități enunțate de mine. Îmi cer scuze cititorilor pentru această încălcare a unor principii profesionale. Multumesc domnului László László și Vodă Petru pentru sprijinul arătat astfel revistei „22”.

Gabriel Andreescu
1 august 1998**PREȚURILE ABONAMENTELOR INTERNE**

Și în continuare, abonamentele pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, foști deținuți politici și veterani de război asigură o reducere de 50% față de prețul de vânzare per exemplar:

- Numai 15.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu
- Numai 12.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție.

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere (32%):

- 19.000 lei pe 3 luni cu expediere la domiciliu;
- 16.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție.

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat postal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector I, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București.** Adevîrțile (talon de pensie, adevîrțile școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: **Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector I, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.**

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

DAN PAVEL

Balcanizarea Transilvaniei (II)

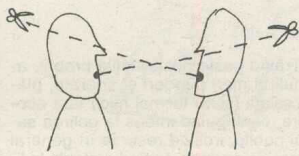
- kürtös-kalács și mici la Tușnad Băi -

Universitatea de vară de la Balványos a fost extrem de interesantă în substanța ei, însă organizarea a lăsat de dorit. În afară de faptul că invitații erau lăsați să aștepte în soare cu orele pînă erau cazați, chiar dacă aveau copii mici, care plîngeau, sălile de mese erau sordide, străbătute de mirosuri insuportabile, dacă aveai nevoie de ceva trebuia să stai de vorbă cu cei mai mari în funcție, pentru că ceilalți habar n-aveau de nimic, iar dacă știau cite ceva te lăsuau, de asemenea, să aștepți cu orele. Cînd a venit primul ministru ungar Viktor Orban, erau puse peste tot anunțuri că nu se intră decît pe baza unor ecusoane eliberate de organizatori. Trecînd peste faptul că ecusoanele ar fi trebuit date din prima clipă, cînd invitații sau ziaristii soseau în tabără, s-a format o busculadă cu zeci, dacă nu chiar sute de ziaristi, invitați și tot felul de alte persoane. Cu impertinență și fără spirit civic, niște domnișoare-organizatoare, cu apucături de milițieni hîrșii în rele, țipau la cei care așteptau și îi alungau ca pe giște, cu toate că mulți erau de la cele mai importante posturi de televiziune, publicații naționale și locale, invitați. Scandalul celor de la organizare a fost absolut inutil, pentru că la intrarea în perimetrul unde și-a lînat Orban prezentarea nu întreba nimeni de ecusoane. Toate acestea și multe alte mici imperfecțiuni deranjante din Tușnad (drumuri destindate, hoteluri degradate, gunoaiele de pe străzi, impolitețea și agresivitatea unora dintre localnici) m-au făcut să-i spun unui înărb deputat UDMR că mă gîndesc să scriu un text despre balcanizarea Transilvaniei, iar mai apoi o carte, în care pornind de la cele văzute în inima secumii, dar și în restul regiunilor, să trag un semnal de alarmă. Răspunsul lui a fost stupefiant. „Dar, ce-ai mîncat aici, mici? Aici se mîncă kürtös-kalács”. Culemea era că la treizeci de metri de locul unde se țineau dezbaterile era o terasă unde se vindeau non-stop mici. Erau excelenți, mai buni ca la București, iar bucătarul era maghiar. Tot mici am mîncat și la gazda noastră, tot un maghiar din Tușnad, care își construise o vilă în stil elvețian, cu camere de închiriat. Fără să-și dea seama, deputatul nostru plonjase deja în plină realitate intertextualistă, trăgînd după sine și realitatea.

Obsesii etnocratice provinciale

Cei mai mulți dintre invitații români de marcă, membri ai guvernului și lideri de partide, nu au venit la Universitatea de vară lînută la Tușnad, cu toate că erau pe lista participanților la mesele rotunde. Singura excepție a fost consilierul prezidențial Zoe Petre, care la înfîlînirea cu Orban l-a înlocuit și pe prim-ministrul român, Radu Vasile. Este drept că nici György Tokay, ministrul delegat pe lîngă primul ministru, și șeful Departamentului pentru Protecția Minorităților Naționale, nu a venit, din pricina sedințelor de guvern (ca și colegii săi, de altfel). Au venit în schimb o parte din subordonații săi de la DPMN, care ar fi trebuit să vorbească despre politica statului român față de minorități, dar nu au vorbit decît despre maghiari. Nu aș fi acordat prea mare importanță unei admonestări făcute de un participant maghiar polițienilor români, dacă nu aș fi fost martorul unor schimburi de replici elocvente pentru colțul de țară unde se desfășurau dezbaterile. Cînd Zoe Petre vorbea despre necesitatea de a ține cont și de opinia majorității electoratului român, care nu privește cu ochi prea buni insistența UDMR cu privire la o universitate maghiară finanțată de statul român, cineva s-a exprimat în sensul că polițienii români ar trebui să-și educe e-

lectoratul. În timp ce cîntăream afirmația, consilierul prezidențial răspundea unor întrebări legate de miturile istorice și politice prin care fiecare popor încearcă să ciștige legitimitate, referindu-se la miturile privind originea dacică, Zamolxis etc., pe care o serie de învățați români încercaseră să le gîndească ca o contrapondere la amprenta pe care o lăsase Imperiul Roman. Doi localnici cam de vîrstă a treia, îmbrăcați într-un fel de uniforme verzi de pădurari sau muncitori silvici, care pînă atunci și după aceea nu au vorbit decît în maghiară, au început o conversație în românește: „- Ce-o zis despre Imperiul Roman?” „- Că se trag din romani!” „- D'apăi țării româniii aștia vin din Macedonia?”. Eram cu un prieten, care a vrut să le răspundă imediat, dar l-am tras de minecă, să nu se amestece într-o discuție de nivelul ăsta, că îi avem în față pe penurștii lor, cu care e la fel de inutil să discuți ca și cu penurștii noștri. „- Măcar hai să le spunem că maghiarii sint de fapt tătari!” „- Cum să le spunem ceva neadevărat?” „- Dar ei cum au spus despre noi că venim din Macedonia?”

Ar fi o greșeală să subestimăm riscurile de securitate ascunse de tensiunile care mocnesc în astfel de mentalități, după cum ar fi o greșeală să credem că la nivelul vulgului numai electoratul românesc are nevoie să fie educat. Cînd la nivelul oamenilor simpli se vorbește în cel mai pur spirit revizionist, înseamnă că elitele nu își fac datoria. Cînd naționaliștii extremiști români le spun celor de la București că ei nu știu care este realitatea din Ardeal, că maghiarii au gînduri ascunse, ei nu mint decît prin faptul că generalizează, că extind asupra întregului ceea ce se aplică doar părții. La fel, a spune despre Cluj că este capitala naționalismului românesc, doar pentru că locuitorii l-au votat din primul tur pe Gheorghe Funar, iar elitele românești sînt lipsite de replică la excesele acestui personaj, constituie tot o generalizare nepermisă. Dar toate aceste afirmații au o doză de adevăr, ele se bazează pe judecăți descriptive, fără a avea o valoare universală. Pastorul Tökés i-a rugat pe locuitorii din Harghita și Covasna să nu se poarte cu mentalitate majoritară față de minoritarii români, ci exact așa cum se așteaptă să fie și ei tratați în celelalte regiuni, unde maghiarii sînt minoritari. Ce rost ar avea un astfel de apel, dacă el nu ar porni de la o realitate care se cere corectată? Este o cerere care implică un mare sacrificiu de sine, mai ales din partea unor grupuri umane care percep în perfect stil balcanic orice imixtiune străină ca pe o încercare de alterare a purității etnice. Acesta nu este tocmai spiritul multinational și cultural avangardist al „Vînei lui Wittgenstein”, ci emanația pură a unei obsesii etnocratice provinciale. Ideea unei universități maghiare de stat este răspunsul cultural dat tendințelor de asimilare, care are dezavantajul de a fi de semn contrar proceselor de integrare europeană și de globalizare economică și informațională, însă rămîne în planul legitimității. Însă un scandal făcut pe tema impurificării etnice deplasează discuția într-o provincie geopolitică cu nimic diferită de spiritul Sarajevo. Același Tökés lansa la Tușnad che-

marea de a se strînge fonduri pentru răsumpărarea azilului de copii făcut de maicile greco-catolice la Odorheiu Secuiesc. Partea de lume în care se întîmplă aceste fenomene nu mai aparține de mult spațiului politic și cultural descris în cărțile unor Carl Shorske, Michael Pollak, Kundera sau Toulmin. Comunismul i-a dislocat pe toți cei supuși lui, indiferent de naționalitate, din spațiile culturale originale, iar presiunile sale anti-identitare au condus la forme de rezistență diverse, unele elitist-culturale, altele populist-etnice.

Avantaje și dezavantaje la granița dintre civilizații

Eram acum cîțiva ani la Washington, DC și vorbeam cu un strălucit intelectual maghiar de la Budapesta, născut în Transilvania și emigrat înainte de căderea comunismului. Întrebîndu-l cum își explică faptul că după revoluție nu pleacă din România mult mai mulți maghiari în Ungaria, unde se trăiește incomparabil mai bine, el mi-a răspuns că transilvănenii nu prea își găsesc acolo de lucru, că sînt priviți ca un fel de „cetățeni de rangul doi”, cu mult dispreț, mai mare decît acela pe care îl manifestă românii față de cei veniți din fosta Moldova sovietică. Așa se explică și intervenția scandalizată a unui maghiar emigrat din Transilvania, care îl întreba la Tușnad pe secretarul de stat de la Externe (Nemeth Zsolt) de ce se continuă procedeul discriminatoriu de a se scrie în actele celor veniți din Transilvania că sînt „români”. În România, majoritate și minorități au trăit aceeași persecuție sub regimul comunist, care a turnat peste vechile tipare fanariote forme instituționale și mentalități staliniste care nu au făcut decît să ne îndepărteze de Occident și de Europa Centrală. Nu știu dacă percepția maghiarilor din Ungaria față de cei din Transilvania are origini mai vechi, însă era normal ca între cele două grupuri să intervină decalaje de mentalitate și o anumită înstrăinare, pentru că asta nu ne arată decît ce eficientă a fost presiunea comunistă în politica ei de a nivela populația, de a șterge diferențele specifice. Ca și în Iugoslavia, Cehoslovacia sau fosta Uniune Sovietică, însă, ieșirea de sub jugul totalitar a eliberat tendințele de recuperare a identității particulare. Liberalii autentici nu pot fi decît îngrijorați de faptul că vîd atât de puține reacții la nivelul recuperării identității individuale, chiar individualiste. Tot ce este identificare colectivă și colectivistă nu face decît să adauge un grad suplimentar de amenințare forței statului sau forțelor transnaționale.

Într-o cercetare empirică pe care am făcut-o pentru seminarul internațional „Surse de insecuritate în Balcani. Riscuri și conflicte”, organizat de Institutul de Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, din București, și National Strategic Studies Institute, din Washington, DC, am descoperit că diferențele comunități de specialiști din România (experți militari, senatori și deputați din comisiile de apărare și de control SRI, ofițeri de inteligență, studenți de la științe politice) au percepții extrem de diversificate cu privire la riscurile de securitate la adresa României. Țara noastră ține în același timp de trei complexe regionale (Estul European, Europa Centrală, Balcanii), iar în percepțiile de risc de securitate se regăsesc toate, în special cele legate de situația politică și militară din Rusia, dar și de prezența în Transnistria a Armatei a XIV-a etc. După prăbușirea comunismului, centrul de greutate al NATO s-a mutat dinspre est spre flancul sudic, iar alianța nu mai are o orientare de contracarare a amenințărilor de securitate, ci de răspuns la riscurile cu privire la stabilitate.

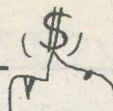
În ciuda eforturilor țării noastre de a recăpăta o identitate central-europeană, ne vedem puși în situația de a ne integra într-un sistem de securitate defensiv care privește spre flancul sudic, acolo unde patru zone de instabilitate ridicată provoacă îngrijorarea (Balcanii, Maghreb, Caucazul, Levantul). Din cele trei țări care vor intra în NATO, Ungaria va fi singura care va aparține flancului sudic. Într-o perspectivă pe termen lung de integrare NATO, România este chemată să participe la efortul colectiv de stabilizare a zonei. Ar fi însă o iluzie periculoasă ca să ne angajăm într-un astfel de efort mai înainte de a ne rezolva problemele interne. Nu ne putem duce să-i învățăm pe alții cum să-și rezolve problemele interetnice, cînd la noi extremiștii majoritari și minoritari gîndesc ecuația conviețuirii în termeni etnici, nu în termeni civici. Cu toate că din punct de vedere geopolitic noi nu facem parte decît parțial din Balcani (în sensul strict geografic, zona Balcanilor este cea de la sud de Dunăre, prin urmare doar Dobrogea aparține acestui spațiu, dar tot așa se întîmplă cu o țară asiatică precum Turcia, care din pricina unei minuscule regiuni de pe continentul european aparține și acestei peninsule), din punct de vedere cultural aparținem mai mult acestei zone decît Europei Centrale și cu atât mai puțin Occidentului. Însă țările aflate pe granița dintre regiuni (și dintre civilizații, dacă acceptăm terminologia lui Huntington) au și avantaje, nu numai dezavantaje. Iar unul dintre acestea este că, în funcție de schimbarea raporturilor de forțe și a circumstanțelor istorice, pot redeveni ce au fost și mai mult decît atât. Oare ce o fi însemnînd aceste vorbe pythice, numai viitorul ne poate spune.

P.S. Am citit în *Cotidianul* din 5 august o notiță intitulată „Revista «22», sponsorizată de Fundația Soros, nu se dezmințe”, care denaturează complet sensul demonstrației mele din articolul „Balcanizarea Transilvaniei”, publicat în revista „22” nr. 31/98. Mai întîi, Ion Cristoiu practică o presă a anonimității și lașității, la adăpostul căreia poate afirma orice (după modelul „Alcibiade” al publicistului din *România Mare*, cu care se aseamănă atât). Nota respectivă nu este semnată, ci în cazul celui din 21 iulie, din același ziar *Cotidianul*, unde se proferează abominabile acuzații, fără nici o dovadă, la adresa lui S. Damian.

Articolul incriminat în ultima notiță este semnat „Dan Pavel” și, prin urmare, nu reprezintă punctul de vedere al revistei „22”, unde există o tradiție a pluralismului de opinie, și nici punctul de vedere al *Fundației Soros*, care nu este sponsorul revistei „22”, decît pentru anumite programe la care participă multe alte publicații românești. Într-un stil de totală lipsă de fair-play, autorul notiței îmi denaturează spusele, afirmînd că susțin „o periculoasă pleoacărie pentru ideea de clijva culturală între Transilvania și restul României”. Or, eu susțin că - din păcate! - acest clijva nu există. Dacă el ar fi existat, în condițiile în care România este un stat indivizibil, Transilvania ar fi tras după ea restul țării către Europa Centrală și Occident. Eu susțin, dimpotrivă, că Transilvania ar fi fost trasă spre Balcani. Dar autorul notiței se contrazice și afirmă o teză pe care la început se străduia s-o infirme, deoarece la sfîrșitul notei susține că „Transilvania nu e nicidecum balcanizată” (argumentele aduse sînt hilare: capitalul maghiar și zîmbetul lui Viktor Orban, ceea ce demonstrează că autorul nu a înțeles că eu îmi argumentam tezele la nivelul mentalităților).

În nota respectivă, anonimul autor mai pretinde că în revista „22” a fost atacat „fruntașul țărănist Rațiu, urmaș al celor care au readus Transilvania acolo unde îi e locul”. Or, scrisorile deschise, cea a Gabrielei Adameșteanu și cea a lui S. Damian (de altfel, respinsă spre publicare de *Cotidianul*), nu îl atacau pe Ion Rațiu, ci puneau cîteva întrebări editorului Ion Rațiu cu privire la interpretarea care a făcut posibilă practicarea în paginile *Cotidianului* a unei prese suburbane, antioccidentale și antiintelectualiste.

(Subtitlurile aparțin redacției)

ILIE ȘERBĂNESCU

Macazul se schimbă, direcția rămîne

De la 1 august au intrat în vigoare noi reglementări ale *Băncii Naționale* în materie de politică monetară. Acestea sînt, pe plan general, interpretate ca o invitație – dacă nu chiar o forțare – a băncilor comerciale de a canaliza resurse, prin credite, spre sectorul real al economiei. Ceea ce ar putea marca începutul sfîrșitului pentru îndelungata și contraproductivă decuplare a economiei monetare de economia reală.

Pentru a controla masa monetară în vederea slăbirii inflației, *Banca Națională* folosește, pe scară largă, pînă acum, atragerea prin dobînzii foarte generoase de depozite de la băncile comerciale. Acestea absorbau disponibilitățile bănești de pe piață cu dobînzii acoperitoare ale inflației și le plasau la *Banca Națională*, de unde primeau dobînzii mai ridicate, cu care își finanțau activitatea și obțineau profituri fără a mai fi nevoie să-și riște banii în creditarea atît de instabilului și ineficientului sector real al economiei. Băncile din România deveniseră cele mai fericite din lume. Ele puteau prospera fără să mai depună exact activitatea de risc pentru care băncile de fapt există (aceea de a credita economia pe baza disponibilităților bănești atrase de pe piață). Sistemului a trebuit să i se pună punct cînd s-a constatat că *Banca Națională*, prin dobînzile plătite, arunca pe piață aproape la fel de mulți bani pe cît steriliza prin atragerea de depozite de la băncile comerciale, sistemul nemaiîfiind astfel folosit în însuși scopul pentru care era practicat: de a restringe masa monetară în vederea jugării inflației.

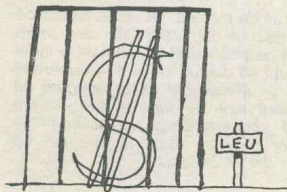
Acum, *Banca Națională* abando-

nează pîrghia depozitelor, pedaliînd mai intens pe cea a rezervelor minime obligatorii. Acestea sînt crescute de la 12,5% la 15% (ca nivel mediu zilnic) pentru mijloacele bănești în lei, dar, în funcție de situație, pot fi urcate la 21%. Deci, băncile comerciale vor fi obligate, încă și mai abtîrit decît pînă în prezent, să-și constituie rezerve minime la *Banca Națională*, pe care însă aceasta le va remunera practic sub dobînda pieței (doar 35% la o dobîndă în general de 40-50% la depozite). Astfel se speră că băncile comerciale vor fi determinate să-și comute plasamentele către sectorul real al economiei, ca sursă de finanțare a activității proprii. Mai ales că devin interzise plățile în situația de „descoperit de cont”, cu alte cuvinte, nu se mai poate apela automat la rezervorul de bani al *Băncii Naționale*, în cazul în care băncile comerciale au de făcut plăți, dar n-au disponibilități în cont. În acest caz, ele vor trebui să solicite în prealabil împrumuturi cu dobînzii decurajatoare din partea *Băncii Naționale*.

Rămîne, însă, de văzut dacă toate acestea vor determina reorientarea resurselor bancare către economia reală. Resurse au existat și pînă acum, dar nu se îndreptau către economia reală, nu doar pentru că băncile nu erau interesate (putînd obține valorificarea lor fără risc prin plasamente în depozite la *Banca Națională*), ci și pentru că agenții economici înșiși nu se înghesuiau să contracteze credite avînd în vedere costul lor prohibitiv. Cost care va trebui să rămînă la fel în continuare, cel puțin pînă cînd va fi sigur că inflația, ușor temperată în ultimele luni, nu o va lua

din nou razna. Nu trebuie subestimat nici faptul că, în noile condiții, băncile vor avea mai puține resurse de creditare și că „noul” lor rol de care se vorbește – de a-și selecta mai cu grijă clienții după perspectivele proiectelor de afaceri ale acestora – este rolul lor dintotdeauna, dar din păcate îndeplinit la un nivel atît de slab, sub povara comenzilor politice și relațiilor clientelare.

Pînă una alta, noile reglementări indică, de fapt, din punctul de vedere al *Băncii Naționale*, nevoia de a duce – în continuare, dar cu alte mijloace monetare – aceeași politică de restricții vizînd controlarea masei monetare și, prin aceasta, a inflației. Politică indispensabilă – chiar în parametri duri – în absența restructurării economiei reale, singura care ar ataca inflația la cauzele ei. Pentru că inflația în România este generată, în ultimă analiză, de întreprinderile de stat producătoare de pierderi și plăți restante, generare care constituie fațeta mai puțin vizibilă, dar poate cea mai dramatică, a implicațiilor antrenate de aceste întreprinderi.

Trăind peste posibilitățile proprii, acumulînd mari pierderi și arierate, plătînd salarii (și nu tocmai mici) fără acoperire, contribuînd intens la golirea sacului public, irosind resurse în general extrem de scumpe, forțînd prețurile la livrările lor ca unică încercare de compensare a stării în care se găsesc, fără vreo preocupare de restrîngere a activi-

tăților inutile, de reducere a costurilor și de raționalizare a numărului de salariați, cu alte cuvinte desconsiderînd orice acomodare la semnalele pieței și, dimpotrivă, folosindu-și din plin, în toate aceste privințe, pozițiile monopoliste pe care atîtea din ele le dețin în sectoarele lor de activitate, aceste adevărate „găuri negre” ale economiei românești sînt responsabile de inflația care în România are îndeosebi cauze structurale și nu monetare. Aceste întreprinderi împing în sus prețurile prin costurile artificiale ridicate la produsele și serviciile livrate. Aceste întreprinderi se opun reglării prin preț a schimbării raporturilor dintre cerere și ofertă. De aici și faptul că în România prețurile la producător nu se temperează nici chiar la prăbușirea cererii. Explicația este că aceste întreprinderi, cu o pondere masivă în economie, răspund la scăderea cererii, nu în mod normal prin reduceri, ci, dimpotrivă, prin creșteri de prețuri.

În sfîrșit, aceste întreprinderi, prin pozițiile lor financiare pe termen scurt și lung și prin disciplina lor fiscală și de plăți, subminează orice politică de rigoare financiară și controlare a masei monetare pentru stăpînirea inflației. Este motivul pentru care macrostabilizările, realizate toate pînă în prezent prin mijloace monetare și nu prin reforme de structură, nu au putut fi durabile și s-au pierdut. Și iată de ce, orice politici monetare, încă și mai restrictive decît cele de pînă acum, ar fi derulate, ele vor fi degeaba dacă aceste întreprinderi vor fi cele care în continuare fac legea în România.

Tocmai de acest aspect este legat marele semn de întrebare asupra perspectivei noii politici monetare a *Băncii Naționale*. După nefericită decuplare a economiei monetare de economia reală – subprodusul cel mai semnificativ și mai destabilizator al infirzițiilor nepermise în materie de reforme structurale – reapare posibilitatea unei recuplări. Problema este dacă, în absența reformelor structurale, o eventuală recuplare va putea însă evita o reînflamare a inflației sau o realunecare a leului pe tobogan.

Cum am stat în luna iunie

● **Producția industrială** a fost aproximativ egală în volum absolut cu cea din luna precedentă (-0,1%). Comparativ cu luna iunie 1997, producția industrială s-a redus cu 13,7%. Scăderea a fost mai accentuată în sectoarele: edituri, poligrafie și înregistrări pe suporturi (-60,5%), echipamente, aparate de radio, televiziune și de comunicații (-51,1%), confecționarea de îmbrăcăminte (-46,3%) etc. Pe ansamblu, nivelul acestui indicator s-a redus cu 20% în primul semestru al acestui an față de aceeași perioadă din 1997. Industria prelucrătoare, în special producția de bunuri de folosință îndelungată, a fost cea care a suferit cea mai drastică scădere.

Cifra de afaceri a întreprinderilor cu activitate principală de industrie s-a redus în luna mai 1998 cu 2,3% față de aprilie. Spre deosebire de luna precedentă, întreprinderile mari (cu peste 250 de salariați) au fost cele care au suferit cea mai accentuată reducere (-3,9%). În termeni reali, pe primele cinci luni ale anului, cifra de afaceri a întreprinderilor industriale a crescut cu 5,6% față de aceeași perioadă a anului 1997. 25,6% din livrările de produse industriale s-au făcut la export.

● În **agricultură**, suprafața arabilă cultivată a fost cu 90,2 mii hectare (3,8%) mai mică decît cea din iunie 1997. La 27 iunie, lucrările de recoltare a cerealelor păioase erau efectuate în proporție de 77,6-99,1%, în funcție de cultură. Producțiile medii realizate au fost de 2.694 kg/ha la grîu, 2.977 kg/ha la orz etc.

Efectivele de animale au fost la 30 iunie a.c. mai mici decît la aceeași dată din 1997 cu 5,8% la bovine, 7,3% la porcine și 6,7% la ovine și caprine.

● Cifra de afaceri din **comerțul cu amănuntul** a rămas în mai aproximativ egală cu cea din luna precedentă (-0,3%). Pe primele cinci luni ale acestui an s-a înregistrat o creștere cu 3,3% a acestui indicator față de lunile ianuarie-mai din 1997.

● În mai a crescut și cifra de afaceri din **servicii**. Aceasta a fost cu 7,5% mai mare față de aprilie, dar pe ansamblu perioadei 1 ianuarie-31 mai 1998 a scăzut cu 15,2% față de aceeași perioadă a anului trecut.

● **Deficitul balanței comerciale externe** s-a accentuat în luna mai a.c. Exporturile au fost de 661,2 milioane \$, cu 9,9% mai mici decît în mai 1997. Exporturile pe primele cinci luni ale anului au fost cu 0,4% mai mici în raport cu aceeași perioadă a anului precedent.

Importurile au însumat în mai 1998 cifra de 1.027 milioane dolari, în scădere cu 6,6% față de luna precedentă și cu 3,1% față de aceeași perioadă a anului 1997. Pe primele cinci luni ale anului, importurile au crescut cu 7,6% față de primele cinci luni din 1997.

Deficitul comercial a fost în mai a.c. de 365,8 milioane dolari, față de 262,5 milioane dolari în luna mai 1997.

● **Rata inflației** a crescut în iunie 1998 cu 1,3% față de mai a.c. și cu 24,1% față de decembrie 1997, ceea ce corespunde unei medii lunare de 3,7% pentru lunile care au trecut din acest an.

● **Numărul șomerilor înregistrați** era în iunie de 883.900 (8,8%), mai mic cu 23.300 față de luna precedentă (9,0% în luna mai).

Scăderea s-a datorat ieșirii unui număr de persoane din perioada în care se acordă ajutorul de șomaj. Cu alte cuvinte, șomajul de lungă durată este în creștere. Cea mai ridicată rată a șomajului se înregistrează în județele Vaslui (15,7%), Neamț (14,8%) și Vîlcea (13,9%). În schimb, în București, acest indicator atinge doar 4,4%.

Cîștigurile salariale medii nete (iunie 1998):

Total economic din care:	1.040.621 lei
● Agricultură	750.920
● Industria (total)	1.091.878
– industrie extractivă	1.670.908
– minerit	1.597.847
– petrol și gaze naturale	1.755.723
● Industria prelucrătoare	978.752
– alimentară	957.424
– textilă	756.880
– pielărie și încălțăminte	706.129
– prelucrarea lemnului	737.107

– celuloză, hîrtie și carton	1.008.897
– prelucrarea petrolului, cocsificarea cărbunelui și tratarea combustibililor nucleari	2.018.613
– chimie	1.178.918
– cauciuc și mase plastice	1.018.626
– alte produse nemetalice	1.032.054
– metalurgie	1.309.671
– construcții metalice și produse din metal	915.337
– mașini și echipamente	1.004.140
– echipamente electrice și optice	1.049.320
– mijloace de transport	1.174.865
– alte activități industriale	783.806
● Energie electrică, termică, gaze și apă	1.732.605
● Construcții	1.046.079
● Transport și depozitare	1.158.142
● Poșta și telecomunicații	1.671.930
● Comerț cu ridicata și cu amănuntul	804.067
● Hoteluri și restaurante	736.107
● Bănci, asigurări, alte activități financiare	2.615.822
● Tranzacții imobiliare, închirieri, servicii prestate în special întreprinderilor	1.110.764
● Administrație publică	1.236.709
● Învățămînt	1.060.493
● Sănătate și asistență socială	839.427

• Dan Hera

(Datele sînt preluate din *Buletinul statistic al Comisiei Naționale pentru Statistică, nr. 6/1998*)

Centru de afaceri FPS la Tel-Aviv

Ministrul Privatizării, Sorin Dimitriu, a participat, marți 4 august, la inaugurarea *Centrului de afaceri al FPS de la Tel-Aviv*. Acesta este cel de-al doilea centru deschis de România peste hotare, după cel de la Milano. Rolul acestor centre este de a furniza informații investitorilor străini despre societățile românești care urmează să fie privatizate. Sorin Dimitriu precizează că *Centrul FPS de la Tel-Aviv* a prezentat deja 120 de proiecte de afaceri, în special în domeniul industriei ușoare, comerțului și agriculturii. (A.B.)

PS
pe scurt

H.-R. PATAPIEVICI

Ce informații ne lipsesc, pentru a înțelege ?

În *Memoriile* lui Raymond Aron se găsește relatarea unei mici întâmplări care, pentru românii de azi, are un tîlc cu totul special. În ciuda impopularității poziției sale ideologice, care era de dreapta, procapitalistă, anticomunistă și proamericană, audiența gândirii lui Raymond Aron nu făcea decât să crească, într-o Franță dominată de curente ideologice stîngiste, anticapitaliste și antiamericane. De ce? În parte, dincolo de finețea intelectuală a analizelor sale, și datorită justității diagnosticelor privind politica internă și internațională, pe care Raymond Aron le publica regulat în presa franceză. Concepute nu asemenea unor analize filozofice, ci în maniera în care își concep analizele lor comentarii sportive, adică mergînd pe formularea unei judecăți verificabile a doua zi în teren, articolele politice ale lui Raymond Aron au uimit pe toată lumea prin precizia cu care reușeau să prevadă sensul desfășurării evenimentelor. Multă lume, observînd justetea previziunilor lui Aron, a început să creadă că acesta primea informații confidențiale de la unii din marii lumii, informații care îi permiteau să producă analize politice corecte. Întrebat în cadrul unui interviu dacă este adevărat că folosește informații confidențiale atunci cînd își formulează judecățile, Aron a negat categoric. A spus că singurele sale informații sunt cele accesibile tuturor: ziarele, declarațiile politicianilor și statisticile economice. În special acestea din urmă, dar folosite nu doar cu logică, dar și cu bun-simț, spunea Aron în *Memoriile* sale, îi sugerau sensul de desfășurare al evenimentelor.

Cred că este foarte pilduitor să punem în contrast tipul de informații de care avea nevoie Raymond Aron, în Franța anilor '60 și '70, pentru a înțelege situația politică internă și internațională, cu informațiile de care are nevoie un ziarist, în România de după prăbușirea regimului comunist, pentru a se orienta în labirintul situațiilor fără ieșire pe care este chemat să

le descilcească, prin comentariile sale. Fie că este confruntat cu scandaluri de tip țigaretă, cu declarații de tip generalul Florică ori generalul Grigoraș, cu infracțiuni bancare enorme care trec nesancționate prin justiție, ori cu acte politice care sfidează rațiunea și bunul-simț, ziaristul înțelege imediat că explicațiile acestor fapte presupun informații care nu au fost niciodată publice. Mai mult, înțelege că faptele publice, în România, reflectă decizii, alianțe, interese, manevre

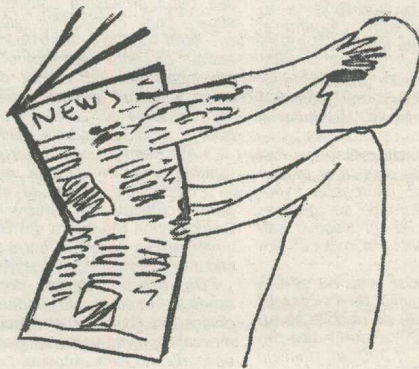
corecte chiar și în absența acestora.

Ce rezultă din etalarea acestor diferențe? În opinia mea, rezultă o diferență de esență între situația societăților vestice și a celor estice. În est, lumea poate fi asemuită cu un aisberg: cea mai mare parte a realității este întotdeauna invizibilă. Totodată, ca și în cazul unui aisberg, ceea ce e invizibil este esențialul, deoarece este partea cea mai periculoasă. În vest, lumea poate fi comparată cu un mers al trenurilor: cine are răbdare să caute

ile se petrec și în culise. Culisele din spatele scenei occidentale au fost înlocuite, în est, cu subteranele de sub pămîntul pe care pășim. Lumii vizibile i s-a substituit, la noi, dublul ei invizibil, care e subteran. Fără metaforă, nu cred că este greșit să spunem că noi trăim, în plină lumină de zi, într-o lume a tenebrelor: canalele de scurgere, rigolele, magistralele evacuarii și stocării pestilențelor constituie realitatea noastră cotidiană. În sumă, dacă în vest adevărul ultim despre politica lumii va fi aflat doar de istorici, și anume prin dezvăluirea culiselor, în România adevărul curent despre afacerile curente va putea fi aflat numai de cel în stare să recurgă la dezvăluirile subteranelor.

Să recapitulăm. Pentru a face judecăți corecte asupra evenimentelor, Raymond Aron avea nevoie de informații publice, de analize economice, de logică și de bun-simț. Pentru a ghici sensul evenimentelor care nu au nici o logică aparentă, ziaristul postcomunist are nevoie de informații secrete, de acces la analize confidențiale, de o încredere irațională în sursele sale și de sfortarea de a pătrunde ilicit în lumea unde se fac și se desfășoară toate, adică în subterana lumii vizibile. Firește, după ce a aflat ce a aflat, cel mai adesea asemeni personajelor kafkieni, haotic și numai fragmente de adevăr, ziaristul postcomunist mai trebuie să aibă și îndrăzneala de a rosti cu voce tare adevărul. Dacă nu cumva, între timp, a devenit el însuși, conștient ori inconștient, agent de influență al vreunei partide subterane, situație în care tot ce scrie nu va fi decât fum în ochii cititorilor și propagandă mascată în favoarea clanului din subterană la care a aderat sau pe care, fără voie, îl reprezintă.

Concluzia este că viața politică și economică românească, deoarece este o afacere de dosare și servicii secrete, continuă să depindă într-o măsură inacceptabilă de faptele și punctul de vedere al vechii securități.

care nu pot, în principiu, deveni publice. Altfel spus, ziaristul postcomunist își dă seama că, la noi, spațiul public este un alibi și o fațadă: adevărata realitate fiind a sforilor trase de actorii publici în subteranele invizibile ale puterii. În România, ca să înțelegi cit de cit ceva, trebuie neapărat să posezi informații secrete și confidențiale. Ca să fii informat, la noi, este obligatoriu să cunoști dosarele oamenilor publici. Ziaristul care nu intră în munca de informare secretă este fie un naiv, fie un prost ziarist. Natura realității, în România, face indispensabilă posesia informațiilor secrete, în timp ce, dimpotrivă, natura realității occidentale îi permitea lui Aron să producă predicții

orarul potrivit, îl găsește. Cine nu, divaghează și, firește, pierde trenul. În est, viața politică mai seamănă cu o cursă cu obstacole, în care obstacolele ies la iveală potrivit unor reguli necunoscute, exact în picioarele tale, atunci cînd te aștepti mai puțin. Firește, nu îmi fac iluzia că în vest culisele nu joacă nici un rol. Evident, joacă unul și încă important. Dar, așa cum se vede din exemplul lui Raymond Aron, o inteligență lucidă și consecventă este capabilă să înțeleagă lumea chiar dacă ignoră informațiile culiselor. Ceea ce, în est, este imposibil. Aici lumea este condusă de tranzacțiile care se petrec numai în subterane, spre deosebire de vest, unde tranzacții

Apariții editoriale

La editura *Polirom*, în colecția „Ego”, a apărut de curînd ce-a de-a II-a ediție a volumului *Amintiri în dialog*, semnat de Matei Călinescu și Ion Vianu (prima ediție a apărut la editura *Litera* în 1994).

Amintiri în dialog este, după mărturia autorilor, „o carte de memorii întrețesute sau un dialog autobiografic a cărui idee s-a născut în primăvara anului 1991, în corespondența dintre Matei Călinescu și Ion Vianu”.

Ideea unui astfel de proiect memorialistic comun i-a aparținut lui Matei Călinescu. Ion Vianu a scris primul capitol, „Copilăria unui psihiatru”, iar Matei Călinescu a răspuns cu „Copilăria, Arcadia”.

„Cîțorii acestor duble memorii – spun Matei Călinescu și Ion Vianu – vor găsi în ele puține amănunte din viața intimă a autorilor. Aceștia și-au propus să reconstituie, mai mult ca pe niște teme de meditație decît ca pe niște evocări autobiografice propriu-zise, împrejurările personale și sociale în care – și împotriva cărora – s-au format și au trăit în România comunistă, pentru ca, în deceniul al 8-lea, la distanță de cinci ani, s-o pornească pe drumul exilului”.

În 1995, Matei Călinescu și Ion Vianu s-au gândit să continue corespondența lor memorialistică ce-ar

fi urmat să se refere de această dată la anii exilului. Volumul trebuia să se intituleze *Scrisori despre exil*.

Primele două capitole, „Itaca” de Matei Călinescu și „Itaca, Scîția” de Ion Vianu, „s-au dovedit a fi epilogul natural al *Amintirilor în dialog* decît începutul unei noi cărți (...) Două alte capitole, scrise tot în 1995 și rămase neterminate, ne-au convins că nu sîntem încă pregătiți să scriem despre anii de exil. Am început să ne gîndim la a doua ediție a *Amintirilor în dialog*”.

Față de precedentă ediție, *Amintirile* apărute acum la *Polirom* cuprind două noi capitole, publicate între timp de Cezar Baltag în *Viața Românească*, și o scrisoare a lui Ion Vianu către Matei Călinescu („Cel care nu s-a predat”) în care autorul vorbește despre ultimii ani de viață ai lui Miron Chiraleu, căruia îi este dedicată și cartea. (I.A.)

Matei Călinescu
Ion Vianu
**Amintiri
în dialog**

Grevă în transporturi pe 24 august

PS
pe scurt

Colegiul Național al Transportatorilor a stabilit, marți 4 august, declanșarea grevei generale în ramura transporturi, începînd cu 24 august. Fiecare federație sindicală a formulat o listă proprie de revendicări. Feroviarilor cer indexarea salariilor cu 17%. *Uniunea Sindicatelor Libere Metrou* reclamă blocarea negocierilor contractului colectiv de muncă, nerespectarea celui vechi, precum și lipsa echipamentelor de protecție a muncii. Sindicatele din porturi cer eliminarea muncii la negru în aceste unități. Sindicaliștii sînt de părere că termenul acordat *Ministerului Transporturilor* pentru soluționarea revendicărilor este suficient. În eventualitatea declanșării grevei, angajații din transporturi vor asigura o treime din activitate.

Ministrul Transporturilor, Traian Bănescu, a declarat că greva generală urmărește să întîrzie aplicarea măsurilor de reformă în economie. El a precizat că nu va da înapoi și că orice întîrziere a reformei înseamnă colaps economic. (A.B.)

Scrisoare deschisă domnului Gabriel Andreescu,

Stimate domnule Andreescu,

În ultima jumătate de an v-ați adresat Consiliului Reprezentanților al UDMR în două rânduri prin scrisori deschise, în care ați somat uniunea ce reprezintă interesele comunității naționale maghiare din România să rămână la guvernare. Ca urmare, m-am hotărât să vă dau un răspuns.

Dorința dumneavoastră s-a împlinit: UDMR a rămas, face parte în continuare din guvernul României.

Cui prodest? – ne întrebăm continuu, de când UDMR a dat cifra minștrii țării. Oare care sînt schimbările în bine de care au avut parte maghiarii din România în timpul guvernului Ciorbea sau al celui condus de Radu Vasile?

De cîteva zile, chiar cu ocazia vizitei președintelui Emil Constantinescu la Washington, forurile economice și financiare internaționale și-au formulat o părere dezolantă despre starea economico-financiară a României: se vorbește despre o criză iscată de tergiversarea reformelor, o criză ce poate fi chiar periculoasă pentru dezvoltarea țării.

Printre altele, criza guvernamentală, apoi scandalul izbucnit în jurul proiectului de lege inițiat de senatorul Ticu Dumitrescu ne atenționează că declinul caracterizează deopotrivă sfera socială, politică și etică din România, în aceeași măsură ca domeniile economice și financiare.

Pentru contrabalansarea acestor realități deloc liniștitoare și pentru schimbarea pozitivă a aprecierii internaționale a țării noastre, se pot aminti doar bunele relații cu reprezentanții etniilor din țară și de peste hotare, altele decît cea română, adică relațiile corectate în bine cu țările vecine și cu cetățenii români de altă naționalitate decît cea română. Din această cauză a avut și are nevoie Bucureștiul de așa-numitele tratate de bază cu țările vecine și de acceptul UDMR de a participa la guvernare.

Cui prodest? Ce și cum s-a realizat din obiectivele formulate în Programul UDMR, de când această formațiune politică a intrat la guvernare?

• În mai 1995, congresul UDMR întrunit la Cluj a formulat în Programul uniunii principiile de autogovernare, grupate în trei forme de autonomie: personală, administrativă și pe bază etnică, toate presupunînd autonomie teritorială.

Aceste obiective foarte importante pentru noi nici măcar nu au fost luate în discuție la formarea coaliției!

• Tot începînd din mai 1995 am atenționat în repetate rânduri opinia publică asupra faptului evident care este schimbarea compoziției etnice a secumii prin sprijinirea sistematică a stabilirii de etnici români în zonă. La început Bucureștiul a trimis for-

mațiuni militare și de poliție în secume, apoi au sosit măcuțe și prelați ortodocși. (Ceva specific: e curios faptul că de cînd zona e împinzită de forțe de ordine, criminalitatea nu a scăzut, ci crește pe zi ce trece...)

Concluzie: sub guvernele Ciorbea și Vasile se continuă politica de schimbare a compoziției etnice a zonelor locuite în bloc de alte naționalități decît cea română, acțiune începută cu momentul Trianon. Impunerea măcuțelor române Odorescu a fost efectuată personal și cu ajutorul forțelor de comando de către un angajat al „guvernului nostru”, domnul Remus Opris. Nu demult, tot „guvernul nostru” a făcut cadou Episcopiei ortodoxe din Miercurea Ciuc proaspăt înființată bu-nuri publice de mare valoare.

• Se știe că în timpul guvernelor Ciorbea și Vasile maghiarii din Transilvania s-au văzut cadaveriști cu două mari operațiuni militare de exercițiu. După datele posedate de noi, în Transilvania de sud, anul trecut armata română a avut trei obiective strategice: respingerea concomitentă a agresiunii armate dinspire Ungaria și Ucraina (?) și reprimarea tulburărilor etnice din secume (!!).

Anul acesta, armata „noastră” a efectuat exerciții militare cu „obiective psihologice” în județele Harghita și Covasna.

Oare aceste exerciții militare au fost menite de către elita politică și executivă a României să întărească încrederea reciprocă? Oare de ce „generali noștri” visează cîte un Kosovo sau o Irlandă de Est chiar în mijlocul României, în secume?

• Regimul comunist – ce nu se deosebește cu mai nimic de cel fascist – a confiscat 1.420 de imobile ce au aparținut comunităților maghiare din România, din care 1.300 au fost în proprietatea cultelor istorice.

Ordonanța de urgență cu numărul 13/1998 a guvernului dispune retrocedarea a 8 imobile ce au aparținut comunității maghiare – și acest lucru se întîmplă chiar în ziua cînd președintele României se întîlnia cu papa Ioan Paul al II-lea. Dar, după această ordonanță cu două fețe, aceste 8 imobile vor fi retrocedate doar cu consimțămîntul celor care folosesc, adică posedă ilegal în prezent imobilele! După constatările Consiliului Legislativ, acest consimțămînt este deosebit de necesar în cazul retrocedării sediilor episcopale romano-catolice și reformate din Oradea...

Ne întrebăm pe bună dreptate: pînă cînd mai amină „guvernul nostru” restituirea celor 1.420 de imobile comunitare confiscate de regimul comunist proprietarilor de drept? Cînd vom putea reincepte activitățile de educare

în școlile ce au aparținut cultelor istorice și au fost „naționalizate” în 1948?

• În același mod ne-a fost confiscată universitatea maghiară fondată în 1872 în Cluj. Se cunoaște că, în 1959, pe lângă Ceaușescu, la executarea acestui act reprobabil a avut un rol important și Ion Iliescu. Cînd se va hotărî guvernul român să repare această nedreptate prin reînființarea universității maghiare de stat la Cluj?

Alăturîndu-ne apelului celor 163 de intelectuali de elită din Cluj, constatăm că pentru înființarea universității maghiare de stat cu 5 facultăți, nu de jocurile mărunte ale unor comisii este nevoie, ci de o decizie politică a guvernului.

• E de notorietate faptul că guvernul de la București nu face nici un pas pentru a stopa campaniile ce au ca scop instigarea la ură împotriva etnicilor maghiari. Nu doar Vatra Românească și România Mare își continuă nestînițenit activitățile în legislație și medii publice: senatorul Pruteanu și-a putut desfășura activitatea de instigare chiar în rîndurile „aliților” noștri. Nici oprirea distrugerilor care aveau ca țintă indicatoarele bilingve ale localităților nu a fost considerată chiar necesară pentru „guvernul nostru”, cu toate că acest lucru ar fi fost doar o problemă administrativă.

• Alți despre cele trei ordonanțe de urgență anunțate cu ațita vervă.

Privind cele întîmplute pînă acum, putem constata că participarea Uniunii Democratice Maghiare din România la guvernare se constituie într-o serie de eșecuri.

Da, eșecuri, stimate domnule Andreescu, eșecuri ale comunității maghiare din România și eșecuri ale democrației românești în genere. Sînt eșecurile noastre comune.

Dacă nu privim lucid faptele, dacă nu știm să facem umătorul pas, un pas într-adevăr înainte, dacă nu sîntem capabili să luptăm pentru o limpezire morală și etică în rîndurile noastre, această serie de eșecuri se va sfîrși prin clacare. O clacare comună, fără scuze.

Dumnezeu să ne păzească, pe noi, români și maghiari, să ne păzească țara, țările noastre, de acest coșmar.

Cu respect, **Katona Ádám**,
președinte Inițiativa Maghiară
din Transilvania
Ordoheiu Secuiesc, 19 iulie 1998

NOTA REDACTIEI: Reproducem acest text fără a interveni asupra unor inexactități evidente, lăsînd întreaga responsabilitate în seama autorului.

Răspuns domnului Katona Ádám

Nu am nici poziția, nici pretenția de a „soma” UDMR să rămână la guvernare, să iasă de la guvernare ori să decidă orice altceva. Scrisorile mele deschise au fost simple expuneri de argumente și apeluri la raționalitatea politică, care cere:

- 1) excluderea crizelor, a evoluțiilor critice etc.;
- 2) evitarea situațiilor ale căror efecte își scapă complet de sub control;
- 3) căutarea celor mai convenabile compromisuri;
- 4) neasumarea de responsabilități care pot costa viitorul politic.

Cred că UDMR a urmat, pînă acum, principiile enunțate mai sus. Cui Prodest? Tuturor. După 1996 a fost ameliorată legislația minorităților naționale și s-au produs schimbări în practica instituțională, imposibile fără participarea UDMR la guvernare. A califica această participare ca o „serie de eșecuri” este incorect și nedrept.

Desigur, starea economico-financiară a României este astăzi dezolantă. Criza politică, determinată de lipsa de comunicare și înțelegere, continuă. Din păcate, se poate și mai rău decît alif. Leșirea UDMR de la guvernare, acum un an sau în luna iunie a.c., ar fi accelerat degradarea economică și politică. Dar, mai ales, plecarea UDMR ar fi redus dramatic șansa unei evoluții pozitive.

Ce se întîmplă cu principiile de autogovernare și cu cele trei forme de autonomie: personală, administrativă și pe bază etnică, din Programul UDMR adoptat în mai 1995? Se pare că mulți oameni politici români și maghiari nu percep compromisul implicit realizat în noiembrie 1996: renunțarea, de către UDMR, la anumite forme de autonomie greu de făcut compatibile cu actualele prevederi constituționale și, simultan, acceptul partenerilor din coaliție de a introduce un sistem larg de măsuri speciale în privința drepturilor minorităților naționale. A înțelege acest compromis înseamnă a înțelege că, prin pactul politic din 1996, fiecare dintre părți s-a legat prin datorii a căror nerespectare va duce la resentimente necruțătoare. Iată de ce efortul de finalizare a pactului de acum doi ani are o astfel de importanță. Renunțarea, astăzi (din spirit de aventură sau din oboseală), ar putea avea consecințe catastrofale. Nu le vom evita rugîndu-ne la Dumnezeu. Este în totalitate o problemă de responsabilitate și raționalitate.

Gabriel Andreescu
București, 1 august 1998

Ziariști condamnați

Ziariștii ieșeni Ovidiu Scutelnicu și Dragoș Stîngă, de la cotidianul *Monitorul de Iași*, au fost condamnați, luni 3 august, la un an închisoare și la plata a 1,5 miliarde lei daune morale. *Judecătoria Iași* i-a găsit vinovați de calomnierea lui Petru Sănuș, fost colonel de poliție, și a Otiliei Sănuș, judecătore la *Tribunalul Iași*. Hotărîrea *Judecătoria* poate fi atacată cu recurs la *Tribunalul Iași*. Ministrul Justiției, Valeriu Stoica, a declarat că nu poate comenta sentința de condamnare a ziariștilor ieșeni la închisoare, pînă la o hotărîre definitivă a instanței în cazul acestora. (A.B.)

PD nu vrea universitate de stat în limba maghiară

Partidul Democrat nu este de acord cu înființarea unei universități de stat în limba maghiară, ci se pronunță în favoarea sistemului multicultural, a declarat, joi 6 august, vicepreședintele PD, Bogdan Niculescu-Duvăz. Și PNL s-a pronunțat, miercuri, prin prim-vicepreședintele Valeriu Stoica, împotriva înființării unei universități maghiare la Cluj. Stoica a arătat că o soluție ar fi înființarea unei universități multiculturale la Tîrgu Mureș. La rîndul său, PNȚCD s-a declarat de mai multe ori favorabil înființării unei universități multiculturale. Cu toate acestea, o comisie guvernamentală formată din 12 profesori și reprezentanți ai *Executivului* studiază posibilitatea înființării universității maghiare de stat, în urma cererii formulate de UDMR. (A.B.)

INSTITUTUL EUROPEAN

Frédéric Teulon
Cronologia economiei mondiale
Traducere de Irina Dăscălescu

Din cuprins: • Inceputurile revoluției industriale
• La Belle Epoque • Perioada interbelică • Era
socurilor petroliere • Revenirea la creștere?

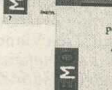
Francis Démier
Istoria politicilor sociale
(Europa, sec. XIX-XX)
Traducere de Camelia Secăreanu

Din cuprins: • Moștenirea. Biserica și marile monarhii
• Industrializare și pauperism • Asigurările sociale germane
• Lecțiile Marelui Război • Protecția la ora miracolelor economice

În aceeași colecție, în pregătire: Pascal Bonifac, *Relațiile Est-Vest după 1945*
• Philippe Moreau Defarges, *Organizațiile internaționale contemporane*

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e.mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

Colecția MEMO

ION BOGDAN LEFTER

Un român în „țara Libertății“

Analiza unui discurs

Retorica politică – un domeniu ignorat, deocamdată. Să încep prin a spune că în România postcomunistă analiza discursurilor politice, a retoricii politice în general, nu se prea practică. Drept justificare s-ar putea invoca nivelul scăzut al prestațiilor publice de la noi, dezordinea vocală din *Parlament*, agramatismul multor figuri de prim-plan din practic toate partidele. Adevărat. Însă nu se poate nega nici faptul că la tribunele politice, pe micile ecrane și în paginile ziarelor și-au făcut loc de-a lungul acestui deceniu și lideri politici foarte articulați, manipulatori dexteri ai unor limbaje elegante, plăcute, captivante. Chiar și dacă am fi ascultat doar perorațiile din prima categorie, clar majoritară, și tot nu s-ar justifica absența analizelor în materie: fiindcă nu calitatea discursului politic ar trebui să intereseze

primul rînd, ci structura lui, stereotipurile lui, mentalitățile pe care el le codifică. Abundentele retorici șchioape care au proliferat sub ochii noștri sînt cît se poate de relevante: limba de lemn reciclată peste noapte, după ce a fost doar puțin vopsită cu baie democratică, exprimarea poticnită dar fudulă, șuvoaiele năvalnice de barbarisme și dezacorduri, atotprezentul umor involuntar spun multe despre istoria pe care o traversăm.

Dacă la noi nu se prea face – cum spuneam – analiza limbajelor politice, s-ar prea putea ca explicația să țină mai degrabă de reflexele subconștiente, psihanalizabile: pentru că însăși ideea de „discurs”, de „cuvîntare” a fost grav compromisă în deceniile trecute, cînd de „cuvîntat” „cuvînta” un singur personaj, Marele Lider, într-o limbă de lemn ajunsă la un grad de „terotipizare și de falsitate atît de „înalt” încît era percepută ca insuportabil de agresivă, opresivă și dezgustătoare. De fapt, chiar și acele discursuri meritaute – meritaute – analizate ca „hărți” lingvistice ale unui întreg sistem. Probabil că politologii anilor următori vor descoperi acolo resurse generoase de cercetare. În orice caz, cvasi-absența actuală a investigațiilor asupra retoriciilor publice vorbește de

la sine despre modul în care atare ocupație e percepută la noi, conștient sau instinctiv: prea puțin onorabilă!

Ea a fost și este – în schimb – foarte onorabilă în democrațiile stabile din a doua jumătate a secolului XX. Odată cu dezvoltarea spectaculoasă – după al doilea război mondial – a științelor politice, s-a constituit o bogată bibliografie în domeniu, au apărut specialiști ai istoriei discursurilor publice care a devenit obiect de studiu universitar și așa mai departe. Acolo unde există tradiții retorice specifice s-au format chiar și experți în anumite specii, cum ar fi cea a „discursurilor inaugurale” ale președinților americani la începutul de mandat sau cea a „discursurilor anuale” ale acelorași către națiune. Pe măsură ce limbajele publice ale democrațiilor postbelice au evoluat, transformîndu-se în coduri foarte sofisticate, s-au elaborat și metodologii tot mai complexe de analiză. Influențe vor fi fost – firește – și invers, dinspre experți către politicieni, într-un foarte interesant proces de modelare reciprocă.

Retorica politică românească ieri și azi

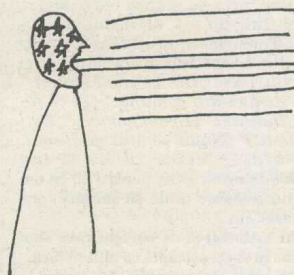
Nimic de acest fel la noi, deocamdată. Paguba e dublă: rămîn neinvestigate și limbajele publice actuale, și tradiția mai mult decît onorabilă dar aproape ignorată astăzi a retoricii politice precomuniste. Discursurile regale au implantat și la noi regulile unei anume etichete. Oratoria parlamentară din România ultimelor decenii ale secolului XIX și a primei jumătăți a secolului XX a avut numeroase momente de excelență și a impus un șir de nume de maeștri ai genului. Vor trebui și ei redescoperiți de viitorii noștri istorici ai politicii traduse în limbaj.

Rămînînd la prezent, se vede cu ochiul liber că, atunci cînd își gîndesc discursurile, puțini actori ai scenei publice românești de azi dau atenție datelor specifice ale problemei, ale situației de comunicare în care se vor afla. În mod normal, stilistica mesajelor ar trebui modulată în funcție de împrejurări, de public, de atmosferă.

Ceea ce ar presupune pregătiri atente, studii prealabile, expertiză calificată. Felul improvizat în care se exprimă majoritatea liderilor noștri politici, pe care îi iau mereu gurile pe dinainte, dovedește că mai e mult pînă acolo. O excepție remarcabilă – asupra căreia mă opresc în continuare – e discursul rostit recent de președintele Emil Constantinescu sub cupola *Congresului Statelor Unite*. Și prin importanța momentului, și prin calitatea în sine a textului, el poate marca o dată în istoria retoricii politice românești, cu simpla condiție ca o asemenea direcție de studiu să înceapă și la noi să... existe!

Președintele român ține un discurs „americănesc“

Prima observație care trebuie făcută la o analiză tehnică a discursului rostit de președintele român în *Congres* e una de ordin general: o serie întreagă de elemente retorice indică efortul de adaptare la situație. Începînd cu figura aleasă pentru construcția de ansamblu: da capo al fine, discursul dezvoltă metafora „țării Libertății”. Procedee curent în stilistica politică americană, mai ales la nivele înalt-protocolare, unde are parte de bune aprecieri abilitatea reluării și extinderii unei imagini inițiale, căreia îi vor fi dezvoltate astfel, sub ochii auditoriului, semnificații din ce în ce mai cuprinzătoare.

Președintele român a pornit de la metafora de uz larg a Statelor Unite ca „țară a Libertății”, dar, într-o manieră elegant-flatantă la adresa gazdelor, a extrapolat imediat către un mult mai vast spațiu simbolic al Libertății generice: „*Numim America țara Libertății pentru că acesta a fost principiul ei călăuzitor dintotdeauna și pentru că a fost permanent o sursă de inspirație pentru alte țări din întreaga lume. Dar cînd spunem «țara Libertății» nu ne referim doar la o singură țară sau la un singur popor. Acest termen se referă și la comunitatea virtuală a celor care gîndesc și simt la fel, pretutindeni în lume, care cred în apărarea libertății, a drepturilor omului și a demnității umane*”. După care oratorul n-a ratat ocazia de a include în acest spațiu ideal și România recent revenită la democrație, deci în familia mare și – nu-i așa?! – „americană” a Libertății. În numele acestei noi „fraternități”, președintele Constantinescu a descris apoi situația țării noastre și a reluat apelurile la sprijin din partea Statelor Unite. Pentru ca la final, după exclamațiile retorice de asemeni tipice dis-

cursurilor politice americane – „*Dumnezeu să binecuvînteze America! Dumnezeu să binecuvînteze România*” – să închidă acolada metaforei cu „*Dumnezeu să binecuvînteze țara Libertății!*”.

La fel de caracteristice prestațiilor publice de peste Ocean au fost și alte procedee stilistice. De pildă, repetițiile sintactice emfatiche, gen: „*Au fost închiși țărani (...)* *Au fost torturați preoți (...)* *Au fost aruncați în lagăre intelectuali (...)*”; sau: „*Ca geolog am învățat (...)* *Ca președinte am observat (...)* *Ca simplu om (...)* *am înțeles (...)*”. La fel, citeva metafore predilecte ale lexicului politic american, precum cea a „ancorei” („*anchor*”) – România ca „*ancoră de stabilitate în marea unor agitații a Sud-Estului european*” – sau cea a „pietrelor de hotar” („*landmark*”) – lărgirea NATO ca „*piatră de hotar în istoria Europei și a lumii*”. În sfîrșit, va fi fost foarte pe gustul gazdelor mica parabolă finală – inclusiv amuzantele speculații onomastice – a generalului româno-american George Pomuț, emigrat după 1848 și care a ajuns să participe la negocierile pentru cumpărarea Alaskăi: o „*mărturie*” – a spus președintele Constantinescu – a „*rădăcinilor comune*” ale celor două popoare.

Tematic vorbind, discursul n-a omis nici unul dintre mesajele importante într-o astfel de împrejurare: eliberarea recentă a țării noastre de sub comunism, dorința de integrare în NATO, succesele *Parteneriatului pentru Pace* și ale *Parteneriatului strategic româno-american*, participarea noastră la trupele internaționale de menținere a păcii, România ca „*o cheie a stabilității Sud-Estului Europei*”, interesul Statelor Unite în menținerea echilibrului în regiune, perspectivele marilor căi comerciale Est-Vest și Nord-Sud, atitudinea pro-americană a românilor și entuziasmul cu care a fost întîmpinat la București președintele Clinton, dificultatea refacerii „*tesutului economic*” după comunism, apelul la sprijinul Statelor Unite și mulțumirile pentru ajutorul deja acordat. Un punct special a fost marcat acolo unde președintele Constantinescu a evitat să exprime frustrări pentru neadmiterea României în NATO în primul val și a preluat – în schimb – rolul unui lider regional, mulțumind în numele Europei Centrale pentru decizia de extindere a Organizației: „*cîtă vreme sînt primul șef de stat din Europa Centrală care vi se adresează după dezbaterile din Congres despre lărgirea NATO, vreau să vă spun cît de profund admir rolul Congresului în această decizie istorică. Lărgirea NATO este o întreprindere vizionară, o piatră de hotar în istoria Europei și a lumii*”.

Toate aceste date de construcție retorică probează faptul că pregătirea discursului a fost – într-adevăr – atentă și a ținut cont pînă la detaliu de contextul în care urma să fie rostit. Mai mult ca sigur, discuțiile care au premers redactării propriu-zise au inclus și consultanță americană sau din partea unor experți români cu o bună familiarizare cu mediul politic de peste Ocean. De altfel, ar fi interesant de aflat cine sînt autorii care scriu discursurile președintelui Constantinescu – omologii români ai „*speech-writers*”-ilor de la Casa Albă...

SUA nu se supără dacă nu semnăm contractul cu Bell

Ambasadorul Statelor Unite la București, James Rosapepe, a declarat, marți 4 august, că decizia *Executivului* român în privința contractului cu *Bell Helicopters* nu va influența relațiile bilaterale dintre SUA și România. Diplomatul american a precizat că termenii contractului *Bell Helicopters-IAR Ghimbav* au fost foarte controversați încă de la lansarea negocierilor. Rosapepe a mai spus că Statele Unite sprijină încheierea acestui contract în măsura în care termenii sînt considerați favorabili de autoritățile române. (A.B.)

PS
pe scurt

ASCULTĂ

BBC

PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREȘTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

NICOLAE NOICA, ministrul Lucrărilor
Publice și Amenajării Teritoriului

Drumuri de țară, case,

Drumuri de țară, case, protecție la calamități

Domnule ministru, de ce există discuția de acum referitor la desființarea MLPAT prin comasarea cu Ministerul Transporturilor? Nu acoperă MLPAT o arie suficientă pentru a constitui un minister?

Eu cred că e o eroare și că diverse persoane și-au exprimat un punct de vedere personal. Nu încerc să justific părerile altora, ci să expun situația MLPAT, lăsând după aceea ca dumneavoastră să apreciați.

MLPAT și-a stabilit de mai multă vreme niște obiective foarte clare: *re-lansarea construcției de locuințe, problema normalizării vieții la sate* (încă nu putem vorbi nici de modernizare, nici de dezvoltare, atâta vreme cât nu avem nici un drum și nici apă). Al treilea obiectiv important este problema *protecției la riscurile și fenomenele naturale care se produc* – seism, alunecări de teren, inundații. Apoi, problema *alimentării cu apă* a multor orașe prin fonduri BERD, care e o problemă a ministerului, și o serie întreagă de proiecte pe care le avem cu Banca Mondială pentru dezvoltarea regională, transfrontalieră. Acestea ar fi principalele obiective.

Drumuri de țară, case după inundații și trucuri mediatiche

Ati avut inițiativa de a pietru drumurile la sate și, prin inițiativa asta, se pare că i-ați răpit domnului Traian Băsescu „plăcerea” de a scrie pe marginea drumurilor: „aici sint banii dumneavoastră”. De ce-l necăjiți?

Cred că și aici este o interpretare de altă natură. De 100 de ani i s-a tot promis țaranului român că i se vor crea niște condiții mai bune și, așa cum de altfel era cuprins și în *Contractul cu România*, am spus că pentru drumurile comunale de pământ trebuie să elaborăm o hotărâre de guvern. Ea a fost elaborată anul trecut și aprobată în guvern, stabilind foarte clar numărul de kilometri care se fac pe an și în care județ, în funcție de banii pe care-i avem la dispoziție. Fiind vorba de un drum comunal de pământ, el e ca și inexistent. Domnul Băsescu are, oricum, suficient de multe drumuri: cele județene, cele naționale, autostrăzile. Deci, dacă are bani din fondul național al drumurilor și poate să dea și dinul în plus, pentru aceste lucrări, nu-i dă pentru ministerul meu, ci oamenilor acestei țări. Eu mi-am luat obligația, prin hotărâre de guvern, să mă ocup de problema pietruirii drumurilor comunale și pe cea a alimentării cu apă la sate. Dacă anul trecut, pentru că a fost promovată cu întârziere, nu s-au dat decât 30 de miliarde de lei, după lungi discuții, anul acesta lumea a înțeles că acest lucru trebuie pus în practică, și de la

buget s-au dat 300 de miliarde de lei pentru lucrări. Am cerut în mod expres ca sumele să fie prezentate în buget, nu în cadrul coloanei de investiții de la fiecare județ, la grămadă, ci pe o coloană separată, ca toată lumea să știe foarte bine unde se duc acești bani. Aceste 300 de miliarde au fost re-partizate în funcție de gradul de dezvoltare socială și economică a regiunilor. De exemplu, în județul Botoșani, considerat unul din județele rămase în urmă, noi am dat suma de 18 miliarde, față de suma de 47 de miliarde care este dată pentru investiții, ceea ce este o sumă foarte importantă. Am fost chiar acum în județul Botoșani.

Care este situația acestor lucrări, a drumurilor și a alimentării cu apă?

Bugetul a venit cu destul de mare întârziere; lucrările s-au licitat, au început, iar în zona Botoșani, de unde vin acum, erau atacate lucrări de kilometri întregi. Am văzut un drum de 7 km care era executat în proporție de 70%. Se făcuseră fundamentul, pietruirea și șanțurile, dar nu de formă, ci cu o dimensiune de 60 cm, cu 80 cm înălțime, pentru scurgerea apelor. Urma să se monteze podețele. Ceea ce trebuie subliniat este că am găsit zone în care oamenii vor să ajute, și zone unde ni se spune „da, mulțumim că ne faceți”, dar nimeni nu vrea să dea o mină de ajutor, ceea ce nu este normal. Eu am cerut constructorilor să-și angajeze forța de muncă chiar dintre săteni. Într-un sat, Merișani, din județul Teleorman, erau foarte mulți muncitori care lucrau la șanțuri și i-am întrebat: „Din ce zonă sinteți?” „Păi, de-aici din comună.” „Și ce faceți înaintea?” „Eram șomeri.” „Ești mulțumit?” „Sigur că sint mulțumit. Sint acasă, lucrez 10 ore și iau 600.000 în mână”. Or, pentru el, ca om care nu avușese unde să lucreze, era un lucru în an.

Dar vorbești și de oameni care stau cu mina în sin și așteaptă ca alții să facă.

Așa este. De exemplu, am văzut la Botoșani, într-o anumită zonă, oameni care nu voiau să pună mina, deși muncitorii lucrau în fața casei lor. În schimb, în alte părți, ei lucrau efectiv. Am fost în zona Bacău, în iunie, unde au avut loc o serie de inundații, cu domnul președinte Constantinescu, și am hotărât ca, la câteva case care erau grav avariate, să le dăm o mină de ajutor, să li se construiască case. După o lună și jumătate, m-am dus personal în județul Bacău să văd care este stadiul. La o casă, unde scheletul de lemn era făcut, bărbatul cu soția și copiii, două fete și un băiat, de 18–20 de ani, toți erau murdari, pentru că pe acest schelet dădeau cu pământ. Erau foarte mulțumiți și munceau ca să-și refacă gospodăria. M-am dus la o altă casă, unde i se făcuse unei bătrânele drumul și se reparase exteriorul. Ea a spus: „am 82 de ani și am trăit să văd că se țin de cuvint un președinte și un

ministru”. În schimb, la o altă casă, care fusese destul de avariată și a cărei fundație și zidărie erau executate până la acoperiș, pentru ca constructorul să facă economii, urma să se demoleze vechiul acoperiș și să se aducă pe noua casă. În casa respectivă locuiau doi bătrâni cu doi fii de 30–35 de ani; amîndoi erau zidari, dar stăteau cu bărbia în deget și spuneau: „puneți-mi și acoperișul”. Am încercat să le explic căm că n-ar fi rău să pună și ei mina, deoarece e în cauză chiar casa lor.

Am aflat de inundațiile de anul acesta de la televizor, cînd i-am văzut pe domnii Petre Roman și Traian Băsescu surzitori, cu cizme, coborînd și urcînd în elicopter. A doua zi, e adevărat, au plecat la meci în Franța. Dar nu v-am văzut pe dumneavoastră. Unde erați?

În perioada aceea, a inundațiilor, eram într-un control la Alba Iulia, în zona Maramureșului, în zona Bistrița. După aceea, am revenit în București și am discutat cu Comisia de dezastre a ministerului și am plecat din nou, cu domnul președinte Constantinescu, în zona Bacăului.

Dar oamenii i-au văzut doar pe aceștia doi...

Mda. Eu am următorul principiu, poate greșit. Prefer fapte în loc de vorbe și imagine. Oricine se poate duce pe urma noastră ca să verifice. Am dat din bugetul ministerului cca 2,4 miliarde de lei, că nu ajungeau banii pentru ajutorarea sinistratilor din județul Alba. Sint lucruri pe care le facem pentru oameni și cred că nu trebuie să apărăm și să le spunem la televizor. Important este rezultatul.

Înțeleg că nu vreți să apelați la trucuri mediatiche.

Nu. Eu consider că este bine să prezentăm opiniei publice problemele cu care se ocupă ministerul. A ne mediatic pe noi și a ne imbușătați imaginea profund de o situație gravă mi se pare puțin cam...

Colaborarea cu autoritățile locale: de la discursul despre descentralizare la respectarea legalității

Pentru că ați fost recent în inspecție, vă rog să ne spuneți: cum colaborați cu autoritățile locale?

Am fost în aproape 14 județe, în ultimul timp, începînd cu Alba, Cluj, Bistrița, Olt, Argeș, Timișoara, și recent în Bacău, Botoșani, Iași și în orașul Onești. Oamenii au fost foarte deschisi, dar și foarte atenți la modul de punere a problemelor. Iar eu am pus problema sub următoarea formă: mă duc acolo nu pentru a vedea ce s-a făcut bine, ci pentru a vedea ce *s-a făcut* bine. Ce nu s-a făcut pentru om

și cum se cheltuiește banul public. Am constatat un lucru: *Consiliul județean* afirmă că el are autonomie. *Primăria* zice la fel. Bun. Dar banul public, cel dat prin *Ordonanța 19* pentru construcția de locuințe, chiar dacă e puțin, trebuie folosit cu atenție: banul pentru pietruirea drumurilor comunale, pentru alimentarea cu apă la sate. *Consiliul județean*, așa autonom cum spune că e, cînd primește de la MLPAT un ban, are obligația să controleze dacă lucrarea e făcută în timp, din banii respectivi și de o calitate corespunzătoare. Eu sint de acord cu autonomia, descentralizarea, dar nu pentru cheltuirea banului public. În județul Botoșani este un primar care are 86 de ani. Păi, mai poate el să facă treabă? Un alt primar are 4–7 clase.

Dar oamenii i-au ales.

De acord, dar noi trebuie să fim atenți în momentul cînd dăm drumul acestor descentralizări. Omul cu 7 clase, care de-abia se semnează, trebuie să dea o autorizație de construcție. Am cerut în mod special prefecturilor, care reprezintă guvernul în teritoriu, cel puțin în ceea ce privește ministe-

PS
pe scurt

Tranșele de venit lunar impozabil majorate

Guvernul a hotărît, joi 6 august, modificarea tranșelor de venit lunar impozabil pe salarii. Astfel, suma care nu se impozitează a crescut de la 250.000 la 303.000 lei.

Prima tranșă de venit lunar impozabil este de pînă la 606.000 lei, impozitul fiind de 21%. A doua tranșă este cuprinsă între 606.001 lei și 1.817.000 lei – impozit 127.260 lei, la care se adaugă 30% din ce depășește pragul minim al tranșei. A treia tranșă este cuprinsă între 1.817.001 lei și 3.028.000 lei, impozitul fiind de 490.560 lei, plus 38%. Ultima tranșă se aplică veniturilor salariale ce depășesc

3.028.001 lei – impozitul fiind de 950.740 lei, plus 45%. *Hotărârea de guvern* se aplică începînd cu drepturile salariale ale lunii iulie. (A.B.)

PS
pe scurt

Florea Pană pedepsit

Parchetul Tribunalului Militar Teritorial București a emis, miercuri 5 august, mandat de arestare preventivă, pe o perioadă de 30 de zile, pentru plt.maj. Florea Pană, acuzat deucidere din culpă în cazul accidentului de la Ciolpani. Florea Pană riscă o pedeapsă cu închisoarea între doi și șapte ani. La 28 iulie a.c., Florea Pană, șofer la *Direcția Cercetări Penale*, a provocat un accident rutier în urma căruia

trei femei au murit iar o fetiță a fost grav rănită. (A.B.)

Ancheta în cazul Isac a fost finalizată

Parchetul Tribunalului București a finalizat, joi 6 august, ancheta în dosarul lui Petre Isac, fost inspector guvernamental, acuzat de luare de mită. Petre Isac a fost arestat la 4 iulie, după ce primise mită 10.000 de dolari de la investitorul american Vasile Bouleanu, pentru a-i urgenta încheierea unui contract între firma sa și *Guvernul român*. Procurorii urmează să înainteze dosarul *Tribunalului București*, pentru judecare. (A.B.)

PS
pe scurt

protecție la calamități

rul meu, să urmărească și să controleze, o dată la 3 luni, la 6 luni, *Consiliul județean* asupra modului de aplicare a documentelor pe care eu le transmit. Și anume: *Ordonanța 19, HG 577, Ordonanța 67* de protecție seismică. Sint legi ale *Guvernului* iar *Prefectura* trebuie să controleze dacă sint respectate de administrația locală.

Domnule ministru, mergeți foarte mult în teritoriu. Găsiți și nereguli la nivelul respectării legilor de care vorbiți, sau a cheltuirii cum se cuvine a banilor?

Tochmai aici am găsit multe nereguli. În primul rând, la locuințe: prețurile la apartamente variază de la 120 de milioane (3 camere), în județul Teleorman, la 80 de milioane în județul Olt... Prețul merge pînă la 200-270 de milioane pentru un același apartament, aici în București. Sigur, trebuie să existe o diferență, datorită faptului că produsele de balastieră costă mai mult sau mai puțin într-o anumită zonă, forța de muncă e mai ieftină etc. Totuși, diferențele sint mult prea mari.

Si ați cercetat de unde rezultă diferențele acestea?

Ca să punem o ordine, am discutat și am solicitat *Institutului Național de Cercetări în Construcții* să întocmim o bursă a prețurilor în construcții. Al doilea lucru, pentru o perioadă concretă, am solicitat *Inspeției de Stat și Direcției Generale de Lucrări Publice* să facă o analiză a structurii prețului: cit reprezintă partea de rezistență, cit fereastra, cit este parchetul, toaleta, baia ș.a.m.d., pentru a face o comparație. Apoi, trebuie să vedem cit sint salariile, beneficiile și cheltuielile indirecte. Pentru că mulți constructori spun că au beneficiu mic, dar ei bagă niște cheltuieli indirecte mari, astfel încît, în totalitate, prețul crește foarte mult.

Cred că în acest moment ar trebui să reformăm mentalitatea și în acest domeniu. Constructorul are mentalitatea „dă-mi cit mai mulți bani, că eu știu să-i cheltuiesc, și-ți fac lucrarea”. Beneficiarul vrea să plătească cit mai puțin, și are dreptate, pentru că prețurile sint foarte mari. Constructorul, *Consiliul județean, Primăria* trebuie să înțeleagă că se construiește pentru om.

În operațiunea aceasta de construire a caselor, să vedem și partea pozitivă: cam cite s-au făcut și citi oameni tineri beneficiază de case?

În general, se construiesc 25.000-30.000 de apartamente pe an, fie din banii de la buget, fie din fondurile private. Anul trecut au fost în jur

de 4.000, din banii de la *Ordonanța 19*, în schimb, au fost multe locuințe noi realizate din banii privați. Vreau însă să spun următorul lucru: se pare că activitatea de construcție e mult mai mare. Noi avem cifra statistică de 29.000-30.000 de apartamente pe an. În realitate, se pare că sint 45.000-50.000. Sint case fără autorizații, care se fac la negru. Noi vom începe o acțiune foarte amplă în care vom angrena toate autoritățile locale, inclusiv poliția, pentru a depista aceste situații.

Fenomenul Puzdrea la nivel de țară, sau ilegalități cu girul autorităților

Pentru că a venit vorba de autorizații, ce se mai întîmplă cu complexul Puzdrea?

În cazul acestui complex, toată lumea și-a dat seama că autorizația lucrării nu există. Noi am luat măsuri ferme și a fost deja demolată, cu mari greutăți, clădirea-parter care trecea peste conducta principală de alimentare cu apă. Dar de la organele statului, inclusiv justiție, poliție, de la care ne așteptam să avem sprijin, de multe ori, am avut o serie întreagă de greutăți. Acum se analizează demolarea clădirii B+5, care este la o distanță mai mică decît cea legală de conducta de apă. În ceea ce privește ministerul, eu am luat niște măsuri mai ferme și am ridicat chiar atestatul de verifcator și expert unor specialiști care au contribuit la această lucrare. Iar proprietarul Puzdrea a avut foarte mare grijă ca să-și aducă niște personalități. Erau ingineri buni, de la *Proiect București*. Dar fenomenul Puzdrea are loc în toată țara. Este și celebrul caz Râncea, unde s-au ridicat, cu autorizație din partea *Primăriei* și sprijin de la *Prefectura, Consiliul județean, construcții* într-o zonă protejată. Or, se încearcă tot felul de justificări, și chiar solicitări din partea organelor în drept, ca zona de protecție a armatei să se micșoreze, prin hotărîre - ceea ce este absurd.

În Botoșani, exista o casă monument istoric „*Grigore Cerchez*”. A fost cumpărată de cineva care apoi s-a apucat să o demoleze. Deși i s-a interzis de către *Inspeția de Stat*, el a continuat. *Inspeția* s-a dus din nou și i-a interzis acest lucru, și el a continuat demolarea. În conformitate cu *Legea autorizației construcțiilor, Legea nr. 50, și Legea nr. 10* a calității în construcții, un astfel de fapt este infrac-

țiune și se pedepsește, mi se pare, cu închisoare de la trei luni la trei ani. *Inspeția* s-a adresat poliției ca să facă dosar penal, dosarul a fost înaintat la *Procuratură*, iar *Procuratura*, de un an de zile, n-a răspuns în nici un fel. Fiind recent în Botoșani și cazul acesta fiind flagrant, ca ministru, am invitat-o pe procurorul adjuncț a orașului, pentru că prim-procurorul era plecat în concediu, să discutăm acest caz. Ea a refuzat să vină la o întîlnire cu ministrul. Am ridicat această problemă chiar astăzi, în ședința de guvern, și o să fac o hirtie ministrului Justiției pentru a se cerceta această situație și a se lua măsuri. Surprinzător, chiar pe data de 3 august, după această invitație, sint informat de *Inspeție* că a primit o hirtie în care se spune că s-a hotărît neurmărirea penală în acest caz. Deci, legea scrie că nu este voie să demolezi un monument istoric, un cetățean îl demolează, organele tehnice ale țării, care reprezintă *MLP (Inspeția de Stat în Construcții, care e organul suprem din punct de vedere tehnic în calitatea construcțiilor)*, spune că trebuie este ilegală, *Ministerul Culturii* la fel, și totuși *Parchetul* dă această hotărîre de neurmărire penală. Sint surprins. Aceasta înseamnă că dinșii nu respectă legea.

Dar ce faceți în aceste situații, cînd dați peste ilegalități care însă au girul autorităților locale?

Ne-am confruntat într-adevăr cu astfel de situații. Al doilea caz, celebru, după părerea mea, după cazul Puzdrea, este cazul hotelului Continental din Constanța. În Constanța s-a dat o autorizație de către administrația locală pentru demolarea Continentalului. *Inspeția*, care are acest drept, s-a adresat *Primăriei*, încercînd să oprească această acțiune, dar beneficiarul a continuat lucrările. Noi ne-am adresat justiției și, după aproape un an, lucrurile s-au rezolvat, în sensul că justiția a arătat că autorizația nu a fost dată în mod corespunzător, că beneficiarul lucrării trebuia să se conformeze avizului dat de *Inspeție*. Acum, în această situație, eu am cerut în scris *Departamentului Administrației Publice Locale* să ia măsuri, pînă la solicitarea de destituire a primarului care a dat o astfel de autorizație. Trebuie să înțelegem că responsabilitatea pentru astfel de acte, în momentul cînd ești într-o anumită funcție, trebuie să ți-o asumi.

Casele naționalizate: primul inventar complet

Dumneavoastră v-ați ocupat de inventarierea caselor naționalizate. Care mai este situația între cele două tabere beligerante, între chiriași și proprietari?

Eu am spus următorul lucru: nu putem să ne îndreptăm spre un stat democrat, așa cum clamăm cu toții, decît dacă vom încerca să repunem în drepturi, acolo unde trebuie, noțiunea de proprietate. Cele două probleme sint: cea a caselor naționalizate și problema pămîntului. Pentru problema caselor naționalizate (și regret că n-am avut această idee mai demult), am considerat cu cîteva luni în urmă că este normal ca un organ tehnic să facă un inventar al tuturor caselor cu chiriași și al caselor naționalizate. Printr-o hotărîre de guvern, am fost împuternicit să fac acest inventar. Am solicitat sprijinul tuturor consiliilor județene și al municipalităților. Am depășit termenul de la 30 iunie la 30 iulie datorită faptului că nu s-a răs-

puns solicitărilor, mai ales în București, unde *ICRAL*-urile nu doreau să răspundă - pentru că s-a dorit un haos. Ei bine, datorită perseverenței organelor din minister, această situație a fost finalizată și acum pot afirma foarte clar că între fabulațiile care s-au făcut, că ar fi 600.000 de chiriași, spuneau colegii noștri de la PD, sau 3.000.000, cum spunea PDSR, realitatea este următoarea: sint 106.656 de titulari de contract. Dacă înmulțim cu doi numărul acestor chiriași titulari de contract, pentru că majoritatea sint pensionari, mulți sint cite o persoană, doar uneori și 5-6 (însă mai rar), ajungem pe total la cca 200.000 de persoane. Repet, titularii de contract propriu-zis sint 106.656. Aici însă lucrurile sint extrem de interesante. Am pus pe calculator acest inventar în ordinea suprafeței locuibile în metri pătrați (care reprezintă camerele de locuit, la care se adaugă sufrageria, baia, bucătăria, culoarele) pe persoană. Deci, suprafața utilă e mai mare decît suprafața locuibilă. Dar noi ne-am oprit doar la suprafața locuibilă pe persoană. Și am ajuns la niște cifre care ne-au surprins: 140 mp de persoană (la un total de 177 mp suprafață utilă!). 140 mp înseamnă 7 camere de 20 mp de persoană, pentru care plătește „fantastica chirie” de 1.750 de lei! În tabel se precizează ce meserie au avut cînd li s-a făcut contractul. Noi avem o situație foarte clară, nu vrem să inflamăm lucrurile. Ca urmare a acestor date tehnice foarte clare, am propus o lege a protecției chiriașilor împreună cu *Ministerul Justiției*. Am stabilit niște chirii rezonabile; în anii '70 era de 2 lei/mp. Acum noi mergem la chirii de 1.900 lei/mp.

Văd și chirii de 497 lei...

Bineînțeles. Or, în această situație, prin noua lege de protecție a chiriașilor și stabilirea acestor chirii, eu cred că legalitatea poate fi promovată.

Eu consider că numai lipsa voinței politice ar putea face să nu se promoveze această lege, care e foarte corectă, dreptă și protejează într-adevăr. În primul rînd, în această lege am pus un element foarte important: am definit „chiriașul”: 1) cineva care are o suprafață locuibilă pe persoană mai mică de 20 mp. Prin legea locuinței era 14-15 mp. Noi am spus 20 mp; 2) mai este o prevedere foarte clară: cineva care are peste 70 de ani poate să rămînă chiriaș, cu condiția de a locui pe o suprafață sub 20 mp de persoană; dacă sint două persoane și stau în 200 mp, ei nu mai sint chiriași; aceasta în cazul în care proprietarul nu i-ar fi oferit un spațiu în altă parte.

Dar dacă i-a oferit un alt spațiu?

Dacă îi oferă un altul, el trebuie să se mute acolo. Așa este corect și moral. Pe de altă parte, ministerul meu a dat drumul, în cadrul relansării construcției de locuințe, și la un set de construcții sociale. Chiar în acest an se vor demara lucrările pentru două mii de locuințe sociale în toată țara. E o cifră destul de mare: aproape 70-100 de apartamente pe județ pe care le pui la dispoziția primăriilor, iar primăriile le vor da aceste construcții sociale oamenilor nevoiași. Aici trebuie acordată o mare atenție, pentru că pe listele inventarului privind casele acestea naționalizate, pentru care se plătesc chirii derizorii, vedeți medici, directori. Nu se poate, nu e normal.

Interviu realizat de
RODICA PALADE

LITERATURĂ/NOUĂTĂI

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

MIRCEA CĂRTĂRESCU dublu CD

Vrui și eu, cititorule, să-ți fac un dar.
(E drept că nu o carte pentru orice buzunar și nici o carte pentru oricine.)
Primește deci acest **Dublu CD** de la mine.
Asază-l cu credință căpății
Sau pune-l lângă soldul pe care-l mîngîi.
Citește-l sau ascultă-l, e totuna:
E ca și cum ai pune în **CD** speller luna
Și ai asculta o noapte întreagă...
(Mai am o surpriză, cititoare dragă:
Peste încă o lună poți să-ți bucuri amantul
Dăruindu-și, reeditat, și **Levantul**!)
MIRCEA CĂRTĂRESCU

**Lucian Blaga
Luntrea lui Caron**
(roman)

Lucian Blaga
Luntrea lui Caron
(roman)

ACCENTE

Critica și examinarea realității

Rar se întâmplă în România ca debaterile intelectualelor – cu pasiunile, frondele și confuziile lor inevitabile – să fie privite ca un tablou emblematic pentru starea inteligenței. Și mai rar se întâmplă ca acest tablou, odată unificat, să fie supus criticii. Cît despre spectatori neangajați, care văd stilurile din tablou și posedă instrumentele criticului, sint și ei aproape de negăsit. E motivul pentru care articolul lui Sorin Antohi, „România modernă: o critică a ideilor primite”, din suplimentul revistei „22”, 22 plus, nr. 69/1998, reprezintă o remarcabilă excepție. El face o analiză critică a dezbaterilor de la simpozionul *Cultura și politica identității în România modernă*, desfășurat la București între 27 și 30 mai a.c. Excepția e dublată de poziția autorului articolului, în același timp exterioră și interioară față de convulsiile românești.

Cred că Sorin Antohi aduce, de aceea, un imens serviciu intelectualilor români: el le oferă cu bunăvoință o oglindă critică. Poziția sincronist-occidentală pe care se situează îl face un critic detașat și subtil al autohtonismelor și provincialismelor de tot felul. Pe de altă parte, criticismul lui nu ezită să ia în bătaia privirii occidentalismul prea conformist sau prea exaltat. Și rar se întâmplă ca Sorin Antohi să-și flateze cititorii, care se pot simți încadrați în oricare din categoriile prinse în *exercițiul distanței*, dacă tocmai „au scăpat” de o altă încondeiere aluzivă.

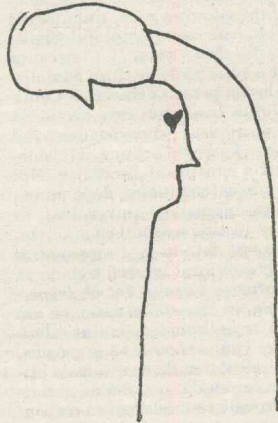
Cu toate acestea, intonația articolului lui Sorin Antohi, care nu dispăre deloc în oralitatea lui, mă face să mă gândesc la o deosebire, în sine absolut banală, dintre două feluri de a critica. Primul este cel al criticului care judecă în lumina unor repere normative bine conturate. Lumea trebuie să fie așa și așa, după modelul x, ce funcționează impecabil în cultura pe care eu o cunosc. Ca atare, dacă lumea de aici vrea să „funcționeze”, trebuie să adopte acel model. Or, eu văd că lumea de aici nu a preluat încă modelul x. Prin urmare, lumea de aici trebuie criticată, pentru că e rezistentă față de ceea ce cred eu că e bine.

Al doilea fel de critică la care mă gândesc pornește de la o premisă descriptivă: lumea de aici este așa și așa. Pe urmă, după ce inventariez caracteristicile acestei lumi, inerțiile și fantasmele ei, fac pasul următor. Încerc să înțeleg această lume, pe care am dezvoltat-o în lumina criticii mele. Mă voi gândi și atunci, cum face Sorin Antohi, că „mizeria ucide spiritul”, numai că voi adăuga ca asta se întâmplă într-o țară unde „mizeria” a asediat „spiritul” pentru o vreme îndelungată. Voi spune și atunci că „libertatea cuvintului (...) e o modestă consolare, dacă nu chiar o ironie, în condițiile unui salariu lunar de o sută de dolari”, dar voi completa spunând că sugrumarea libertății cuvintului a contribuit totuși indirect la degradarea economiei. Această a doua metodă critică încearcă, așadar, să țină cont de întregul tablou, pină la a judeca detaliile și a le amenda cu judecăți parțiale sau irelevante.

Ambele feluri de critică sînt însă, după părerea mea, binevenite și necesare. Prin urmare și primul, pe care îl

practică Sorin Antohi și pentru care merită tot respectul. El ne pune în față, chiar dacă parțial, tabloul care ne conține chipurile. Obiecția mea se referă doar la faptul că, în elanul de a critica *normativ* unele detalii, par a-i fi scăpat alte părți importante din realitate. Dar, poate că intenția sa, scriind acest text, a fost diferită. Nu am nici o îndoială că Sorin Antohi cunoaște în profunzime, ca istoric, detaliile și mecanismele care au făcut tabloul să arate atât de descurajator. Mai mult, e nedrept să spun că exclude, chiar în acest articol, o parte din aceste lucruri. Autorul își începe articolul inventariind „utilajul mental al ceaușismului”, „năravurile comunismului de stat” ș.a.m.d. Prin urmare, nu sugerează nici o clipă că ceea ce descrie s-ar plasa într-o discontinuitate cu ceea ce a fost înainte și nu trunchiază complet biografia inteligenței. Dar o restrînge totuși, referindu-se doar la o continuitate a efectelor. Efectele sînt dramatice, aerul e irespirabil, acum ca și înainte. Acum ca și înainte, sârăcia ne îndobitocțește. Acum ca și înainte, ne izolăm în „salvarea individuală” etc.

Există însă și un dezavantaj important în a scrie despre toate aceste lucruri. Dezavantajul e că trebuie să cuprinzi, în fraze inevitabil schematice, nu trăsături ale unor persoane inconfundabile, ci ale unui întreg grup social: grupul intelectualilor români. E ceva dificil și fatalmente riscant. În această generalizare, e greu să-l descrii pe celălalt (care a luat forma unui întreg grup) altfel decît pornind de la propriile tale convingeri – și, uneori, oprindu-te tot la asta.

O alternativă ar putea fi metoda *empatică*, pe care o practică J.B. Schneewind, în interviul din același supliment al revistei „22”. „Identitatea: respect pentru celălalt sau izolare în propria imagine?” – unde invocă, la fiecare critică a românilor, exemple similare despre americani. Folosind această metodă *empatică* îl poți amenda pe celălalt apelînd la critica propriei tale experiențe. Il critici, explicîndu-i că nici tu nu ești perfect, că și realitatea ta suferă de maladii, dar că se și tratează etc. E o critică în care pornești de la examinarea unei realități care e, paradoxal, *propria ta realitate*, nu cea a alterității. Efectul de convingere al criticii lui Schneewind mi se pare cu atât mai interesant, cu cît și el operează, ca și Antohi, cu o variantă a criticii normative. Și Schneewind amendează intoleranța și disprețul nostru pentru celălalt din decupajul unui model pe care-l crede funcțional: cel pluralist. Dar efectul de convingere e datorat în mare parte „tehnicii *empatice*, faptului că adaugă mereu ingredientul propriei imperfecțiuni în analiza critică a celuilalt. El spune: noi avem minorități pe care le discriminăm; dar,

uitați-vă bine: și voi aveți. E o critică prietenoasă, cu care pot să mă identific (cu cea a „mizeriei care ucide spiritul” n-am reușit). Desigur, pot să nu fiu de acord cu toate punctele criticii lui Schneewind, deși întîmplarea face că multe din ele le împărtășesc. De pildă, mi se pare discutabilă sugestia lui Schneewind că „a fora obsesiv trecutul” a devenit contraproductiv pentru inteligența românească. Desigur, el se referă la obsesiile din jurul unor modele anacronice, etalate în timpul *Simpozionului* cu o risipă de retorică intelectuală. Dar „a fora trecutul” poate să mai însemne și altceva. Într-o țară al cărei trecut apropiat e încă învăluit, a ne fora trecutul poate să însemne și a ne descoperi propria memorie emoțională – or, acesta n-ar mai fi un gest steril, fără răsunări în prezentul nostru. Dar, desigur, acest lucru nu se poate face prin retorica „modelelor” culturale – și, în acest punct, critica lui Schneewind îmi pare plină de luciditate și realism.

Brindușa Palade

ACCENTE

Sodomii majore și sodomii minore

În ultimele săptămîni ale sesiunii parlamentare a fost din nou pus în discuție proiectul de revizuire a *Codului penal*. Ca de altă ori în trecutul recent, spiritele parlamentarilor (și nu numai) s-au încins în jurul deja celebrului *Articolul 200*. Din nou, relațiile homosexuale au devenit monedă de schimb între putere și opoziție, ca și picanerie binevenită pentru oratorii ce s-au perindat la tribună. Din nou, proiectul de armonizare cu legislația europeană a fost respins.

Desigur, proiectul cuprindea prevederi referitoare la diverse alte acte, activități sau manifestări. Și totuși, buturuga mică a constituit-o *Articolul 200*.

Faptul că întîmplarea a făcut ca proiectul să fie respins datorită absenței unui număr relativ mic de voturi – și anume, cinci – nu poate decît să întărească impresiile conturate în ultima vreme. De cîte ori e vorba despre astfel de decizii, importante mai ales prin încărcătura lor simbolică, nereușita se leagă în mod concret de aspecte banale. Unui parlamentar i s-a deșteptat simțul datoriei față de alegătorii și s-a hotărît să iașă pe culoar la o nouă țigară, altul a fost chemat de cele lumești la closet,

unui al treilea poate că i-a sunat celularul ș.a.m.d.

Ca atare, ministrul Justiției a anunțat rediscutarea proiectului la toamnă, exprimîndu-și în același timp consternarea că opoziția a votat împotriva, în ciuda faptului că, pe vremea cînd era la putere, și-a asumat tocmai angajamentele respective. Un lider al acelei opoziții și-a reafirmat atașamentul la tradițiile strămoșești, în vreme ce un comunicat al *Bisericii Ortodoxe* a făcut o nuanțare, conform căreia nu se mai pronunță pentru trimiterea homosexualilor la închisoare, ci pentru găsirea formulei potrivite de înfierare a anormalității lor, precum și pentru interzicerea pe mai departe a înființării de asociații, ca și a editării de publicații.

În mod oarecum ironic, cel puțin pentru un spectator avizat al dezbaterii, exact în acele zile canalul occidental de televiziune *ARTE* a transmis cîteva materiale tematice consacrate homosexualilor, mișcărilor lor de emancipare și situației din prezent din diverse colțuri ale lumii. Surprinzător, poate, pentru unii observatori din străinătate nu este faptul că România continuă să se pronunțe împotriva garantării unor drepturi fundamentale ale omului. Surprinzătoare este, mai ales, absența din planul public a oricăror luări de poziție în favoarea acestora.

Occidentul a trecut printr-o fază similară, însă acolo au avut loc debateri la care au participat ambele părți. Unde sînt însă homosexualii din România? De ce nu își exprimă punctul de vedere? De ce nu organizează mese rotunde la televiziune? De ce așteaptă, oare, să beneficieze de anumite drepturi, nefiind însă dispuși să își asume nici un fel de riscuri în lupta pentru obținerea lor?

Pînă cînd timpul va răspunde acestor întrebări și multor altora similare, România va continua să fie membră a *Consiliului Europei* și să pretindă tratament egal și nediscriminatoriu din partea statelor occidentale. Diversele minorități din România, altele decît cele de orientare sexuală, vor continua să pretindă și chiar să obțină diverse drepturi sau chiar privilegii. Iar distincții intelectuale române vor continua să tacă și să se complacă în ipocrizia călăduță a ultimului deceniu. Va veni un nou procuror general, la o nouă primă și ultimă conferință de presă, care va declara că există homosexuali chiar și printre procurorii, dar că nu are ce să le facă.

Iar autoritățile române vor continua să declare că aspiră să adere la diverse instituții și organisme occidentale, în timp ce societatea pe care o reprezintă va continua să penduleze între ipocrizie și fundamentalism.

Alcor C. Crișan

POLIROM

NOUTĂȚI
august '98E.R. Dodds
Grecii și iraționalulJacques D'Hondt
Hegel și hegelianismulÎn pregătire:
Geoffrey Chaucer
Gabriel AlbuPovestirile din Canterbury
Introducere într-o pedagogie a libertățiiComenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)2141100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)6138978
Brașov, str. Toamnei nr.7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

1998

11 – 17 august

Drumul spre dezastru

Basarabia, Bucovina,
Transnistria

Chiți evrei au murit în Basarabia, Bucovina și Transnistria? Care este responsabilitatea statului român și a lui Antonescu personal în această tragedie? Poate fi numit acesta un „Holocaust românesc”? Anul 1944 a fost unul trist pentru România, înfrântă și ocupată de Uniunea Sovietică. Dar pentru evreii din România a însemnat sfârșitul unui calvar. Evreii din Basarabia și Bucovina au fost nimiciți într-o proporție însemnată după 1941, iar cei din Regat și sudul Transilvaniei au fost supuși unei politici de discriminare rasială, dar au supraviețuit în marea lor majoritate. Care a fost bilanțul perioadei 1940-1944 pentru evrei? Ion Antonescu a dorit să pedepsească întreaga populație evreiască din Basarabia și Bucovina, pe care o considera în totalitate vinovată de instaurarea, în iunie 1940, a puterii bolșevice în cele două provincii românești. Istoricul Radu Ioanid, de la Muzeul Holocaustului din Washington, spune că, din iunie 1941, odată cu revenirea armatei române, politica de pedepsire a fost planificată.

RADU IOANID: Vreau să subliniez de la început că a existat un ordin de „curățire a terenului”, pe care Pichi Vasiliu, subsecretar de stat la Interne, l-a dat jandarmilor. Acest ordin, emis și de către Marele Stat Major, Secția a II-a, însoțit de hărți, prevedea executarea pe loc în teritoriul rural a tuturor evreilor și concentrarea în ghetouri sau lagăre de tranzit a evreilor din zonele urbane.

ALEX MIHAI STOENESCU: Extinderea acuzației de „comunist”, deci extinderea componentei conflagrației România-Uniunea Sovietică la o mare parte din populația evreiască a fost o greșeală. A existat, însă, fără îndoială, acea parte a minoritarilor, și nu numai evrei – subliniez, nu era vorba doar de evrei –, care s-a încadrat în structurile *Coloanei a Cincea* sovietice din provincie, care a fost înarmată și pregătită din timp, care a acționat diversionist și uneori criminal. Ea reprezintă o minoritate în rindul evreilor, dar, prin felul cum a acționat, a intrat în termenul general de „belligerent”, cunoscut de legile internaționale. Antonescu a încercat să-și acopere faptele cu norme juridice internaționale. Lucrul acesta a fost posibil până în momentul în care a ordonat deportările populației evreiești din Basarabia în Transnistria. Din acea clipă se poate vorbi cert de acte ilegale de guvernare, până atunci lucrurile fiind, cumva, acoperite, dar acoperite cu riscul pe care și l-a asumat Antonescu de a declara Basarabia teritoriu sub ocupație militară, ca și cum n-ar fi fost teritoriu de drept românesc.

Numărul victimelor evreiești

GHEORGHE BUZATU: Nici un studiu nu se termină fără să aducă date noi, arătând că s-a descoperit un număr suplimentar de victime: 50.000, pe urmă 56.000, 69.000, ca și cum aceasta ar fi o originalitate. Or, lucrurile nu stau așa. Fiindcă este clar ceea ce s-a afirmat: dacă într-un loc a fost nimicit un singur om, este suficient pentru ca să repudiezi astăzi ceea ce s-a petrecut.

RADU IOANID: Eu nu sint de acord cu istoricii români care spun că o singură crimă reprezintă ceva oribil, restul nu mai contează. Cifrele sînt foarte importante pentru că dau dimensiunea crimei. Dar trebuie să fim foarte atenți, pentru că orice fel de exagerare, orice fel de reducere ulterioară a cifrelor ne expune. Deci, teoria mea a fost că întotdeauna trebuie să pornim de la cifre mici, dar, dacă găsim documente care arată că cifrele au fost mai mari, să mergem pe ele. Trebuie să luăm în considerare numărul de evrei care au fost încorporați în armata sovietică, numărul de evrei care s-au retras cu armata sovietică și numărul de evrei care au fost deportați de autoritățile sovietice. Calculele occidentale din perioada războiului, calculele ulterioare făcute de RAND CORPORATION, precum și calculele mele, bazate pe statistici românești din timpul războiului, arată că aproximativ o treime din populația evreiască din Basarabia și Bucovina s-a retras, a fost retrasă, a fost deportată, cu sau de autoritățile sovietice. Deci, în loc să începem calculele noastre de la cifra de 300.000 de evrei, pe care armatele române și germane le-au găsit în teritoriile respective, eu cred că trebuie să începem undeva foarte aproape de cifra de 200.000.

JEAN ANCEL: În Bucovina, aproape că n-a existat o mișcare de evacuare, adică evrei care să se alăture de bunăvoie armatei sovietice, de frica a ceea ce urmează să se întâmple. În Basarabia, situația era puțin diferită. Acolo a existat o mișcare de fugă. O pot evalua la câteva zeci de mii de evrei. Însă, marea lor majoritate n-au ajuns nicăieri. Înaintarea armatei germane a fost rapidă. Putem vorbi de 10.000, cel mult 15.000 de evrei care, poate, au ajuns mai departe, în Uniunea Sovietică, și atîta tot.

GHEORGHE BUZATU: Un număr important de evrei din Basarabia și Bucovina, din cifrele cunoscute de mine, în jur de 60.000, au fost victime în mod nedrept a ceea ce a urmat după 1941.

RADU IOANID: În contul autorităților române din perioada respectivă, cred că trebuie să trecem cel pu-

țin 250.000 de evrei. Dar trebuie să fim iarăși foarte atenți. Aici includ și evreii ucraineni, care au intrat sub jurisdicția română, dintre care unii au fost omorîți de germani, în zona Berezovka. În ceea ce privește evreii din teritoriul României Mari, știm cu siguranță că între 30.000 și 60.000 de evrei au fost omorîți sau au murit în Basarabia și Bucovina. Avem, spre exemplu, un document al Jandarmeriei române care spune că, numai în perioada august-octombrie, în Basarabia au murit sau au fost împușcați 30.000 de evrei. Iar după aceea lucrurile devin foarte clare. Sint deportați 125.000-140.000 de evrei, din care, în septembrie 1943, sint în viață 50.000. Faceți scăderea: avem de a face cu 75.000-80.000, la care se adaugă cel puțin 140.000.

Ășadar, Radu Ioanid vorbește despre 140.000 de evrei din Basarabia și Bucovina morți în perioada 1941-1944. Alex Mihai Stoenescu este de acord cu cifra evreilor morți în cele două teritorii românești, cifră la cea 50.000, dar, adaugă el:

Cadavre urmînd să fie debarcate din „trenul morții” la Podul Iloaiei (1941) (Fotografie preluată din cartea *Evreii sub regimul Antonescu* de Radu Ioanid, apărută la editura Hasefer, 1997)

ALEX MIHAI STOENESCU: În ceea ce privește Transnistria, eu nu pot depăși o cifră – pe care, de altfel, la un moment dat, domnul Ioanid, în unele lucrări, a acceptat-o, ca și alți analiști evrei (Zigu Ornea, Oliver Lustig) – de 75.000-85.000 de morți, care au murit în diferite condiții. Eu nu sint de acord cu aceste cifre de 200.000-250.000, deoarece asupra acestora s-a acționat insistent de către propaganda sovietică.

Estimările cele mai mari aparțin lui Jean Ance! În cartea sa, *Transnistria*, evaluează la 240.000 numărul evreilor basarabeni morți și la 170.000 al evreilor ucraineni din Transnistria, teritoriu administrat de autoritățile române între 1941-1944. Se pune, atunci, întrebarea: a organizat România un Holocaust, adică o distrugere sistematică și deliberată a evreilor?

Este justificat termenul de „Holocaust” pentru România?

GHEORGHE BUZATU: Soluția finală de nimicire în masă a evreilor a fost luată de Germania nazistă abia în ianuarie 1942, după revenirea armatei române în Basarabia și Bucovina. La noi a existat o politică antievreiască, nu însă în măsura în care putem să o comparăm cu ceea ce s-a realizat sistematic de către Germania. Nu a fost vorba de o gândire doctrinară unică, în raport cu Germania. Personal, nu sint de acord că Antonescu, dacă i se pune în seamă un Holocaust, ar fi conceput pe baze rasiale un Holocaust în România.

RADU IOANID: Eu cred că răspunsul este „da”, în măsura în care lucrurile s-au întimplat cum s-au întimplat în Basarabia, Bucovina și Transnistria; „nu”, în măsura în care jumătate din populația evreiască a României este salvată. Aceasta din urmă este salvată, dar nu de regimul Antonescu. Trebuie să fim foarte clari aici, este salvată de oportunitismul regimului Antonescu, de schimbările de pe front...

Cind Radu Ioanid vorbește de „jumătate din populația evreiască” se referă la România Mare, în care trăiau aproximativ 800.000 de evrei în 1940. Dintre aceștia, aproape 150.000 au rămas în nordul Transilvaniei, ocupat

de Ungaria în august 1940. După ocuparea, în martie 1944, a Ungariei de către trupele germane, aproape toți acești evrei au fost deportați în lagăre de exterminare din Polonia, în special Auschwitz, unde au fost nimiciți. Evreii din Regat și sudul Transilvaniei, aflați sub administrație românească, nu au împărțit aceeași soartă, deși acest lucru era planificat, spune Jean Ance!.

JEAN ANCEL: După ce guvernul antonescian și-a dat consimțămîntul în scris la deportarea și exterminarea (știa despre ce e vorba) evreilor din Regat și Transilvania de sud, în lagărele de exterminare din zona Lublin, de la Belzec (din Polonia), el a revenit imediat după aceea. Acest consimțămînt scris s-a dat în iunie 1942 și deportarea trebuia să înceapă în septembrie 1942. Datorită conducerii evreiești, a celui mai important conducător evreu de atunci, Willi Fildermann, care a cerut ajutorul lui Iuliu Maniu (Brătianu s-a dezis, nu i-a dat nici un ajutor), Maniu a înțeles primejdia pentru viitorul României și a intervenit.

Jean Ance! explică schimbarea de atitudine a lui Antonescu în timpul verii anului 1942 în special prin lipsa de receptivitate a germanilor față de solicitările României de retrocedare a nordului Transilvaniei. Dar și prin intervențiile făcute pe lângă conducătorul statului, în vederea stopării deportării evreilor. O altă personalitate care a depus eforturi în vederea salvării evreilor din România a fost rabinul-șef al cultului mozaic din acea vreme, doctor Alexandru Șafran. Azi în vîrstă de 88 de ani, el trăiește la Geneva. Doctor Șafran reamintește de o contribuție la împiedicarea deportării tuturor evreilor din România.

ALEXANDRU ȘAFRAN: În acțiunea de salvare a populației evreiești din România, s-a distins în mod deosebit de mișcător Regina-Mamă Elena. Cu multă duioșie, dar și cu multă energie, ea a răspuns apelurilor mele ca să obțină aprobarea guvernului român pentru trimiterea de ajutoare deportaților din Transnistria, pentru repatrierea orfanilor din Transnistria și, în sfîrșit, pentru evitarea deportării în Polonia a restului populației evreiești din România. Regina-Mamă a reușit, în demersurile sale, pe care le-a făcut cu mare devotație și cu sprijinul Majestații Sale Regele Mihai. În urma propunerii mele, *Yad Vashem*, din Ierusalim, a decernat postum Reginei-Mamă Elena prestigiosul titlu de „Drept printre popoare”. Ea a fost o adevărată mamă pentru populația evreiască din România, populație crunt obidită în timpul perioadei de *Shoa*.

Pînă în 1997, România nu și-a recunoscut responsabilitatea pentru nimicirea evreilor, mai ales aceia din Basarabia, Bucovina și Transnistria. Președintele Emil Constantinescu a fost primul șef de stat care a făcut-o, într-un mesaj adresat comunității evreilor din România, la 4 mai 1997. Pe data de 18 iulie, președintele Constantinescu a vizitat Muzeul Holocaustului din Washington, un nou semn pe calea reconcilierii României cu trecutul. În ceea ce privește supraviețuitorii evrei originari din România, aceștia au rămas foarte puțini. Cei mai mulți dintre ei se simt uitați și sint furioși de tratamentul pe care îl consideră discriminativ față de evreii din țările occidentale, care au suferit în Holocaust. Șabs Roif este președintele unei organizații de supraviețuitori din Chișinău.

ȘABS ROIF: Alaltăieri m-a sunat o femeie și mi-a spus că i-a murit mama, care e fostă deținută în ghetou și mi-a spus că s-au împlinit patru zile de cînd a murit și n-are un leu cu care să o înmormînteze. S-a adresat la această organizație, care are filială și la noi în Chișinău, și i s-a spus că bani pentru înmormîntări noi n-avem. Cu alte cuvinte, să putrezească în casă. Bani! Aceștia nu vrem să-i înghîțim singuri, noi vrem să primească ajutor din ei și moldovenii, și alți oameni care au suferit. N-am suferit numai noi. Pe acești oameni noi ar trebui să-i găsim și să le oferim ajutor. Dar să nu se ducă banii în New York și în Ierusalim.

Șabs Roif acuză organizațiile evreiești internaționale. Se pare, însă, că Germania, în sfîrșit, a decis anul acesta să-i compenseze și pe evreii din Răsăritul Europei. Avocații Ithac Artzi, din Tel Aviv, și el supraviețuitor al Holocaustului:

ITHAC ARTZI: Bundestagul german a aprobat o legislație astfel încît evreii din țările Răsăritului Europei, care sint supraviețuitori ai Holocaustului, să primească o despăgubire lunară de 250 de mărci. Știu că plățile au început în Lituania. Există posibilitățile financiare și depinde doar de organizare ca și în România, și în Moldova, să se distribuie această sumă la cei care vor dovedi față de autoritățile germane, prin intermediul autorităților evreiești, că au fost (dacă nu mă înșel) minimum 6 luni în ghetou sau minimum 18 luni în lagăre de concentrare.

(Adaptare a documentarului radiofonic BBC, realizat pe 4, 11 și 18 iulie, de PETRU CLEJ)

Precizare: fotografiile din paginile 10-11 ale nr. 30 al revistei sint preluate din cartea lui Alex Mihai Stoenescu, *Armata, Mareșalul și Evreii*, editura RAO, 1998

ANDREI MARGA

Diversificare sau fragmentare?

Scena vieții publice s-a schimbat mult în ultimii ani și este dominată de probleme diferite în comparație cu deceniul trecut. S-a spus foarte bine că „aspirațiile naționale și particularismul cultural au devenit o putere care nu este de negat și o problemă urgentă ce se cuvine abordată, mai curînd decît ignorată. Pretutindeni minoritățile etnice și religioase vād autogovernarea și autodeterminarea drept unic cadru eficient pentru a se elibera și pentru a-și reactiva propriile culturi... Cu toate că asemenea așteptări pot fi nerealistice, convingerile și percepțiile pe care ele le reprezintă și emoțiile pe care ele le evocă sînt fapte puternice ce amenință structurile politice și integritatea teritorială a multor state” (Mohamed Rabie, *Conflict Resolution and Ethnicity*, 1994, p. 158). În deceniile anterioare, în contextul disoluției imperiilor coloniale și pe fondul încercărilor de slăbire a dominației sovietice în Răsărit, fortificarea statelor naționale era preocuparea dominantă și orizontul abordărilor. Astăzi, presiunea la autoidentificare etnică este atît de mare încît preocupările dominante sînt în direcția unui management înțelept al diversității. Relația dintre statul național și pluralismul cultural a devenit problema cheie. Reprezentările culturale integratoare se bucură de tot mai puțin credit, lor preferîndu-li-se, în schimb, reprezentări culturale ce nu ascund ci, dimpotrivă, iau ca un merit ascendența lor în experiența particulară a comunității etnice respective. După ce a debutat sub semnul *universalismului*, suprimînd dependențe particulare de orice fel și recunoscînd drepturi și libertăți individuale pentru toți oamenii, *statul modern*, în virtutea a însăși aceste recunoașteri, se trezește invadat de un val particularizant, care-i contrazice fațăș principiul

Politica egalei demnități și politica diferenței

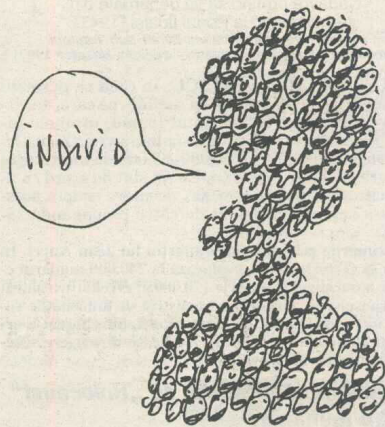
Situația în care se află astăzi statul modern în societățile multiculturale a fost descrisă corect în termenii relației dintre *politica egalei demnități și politica diferenței* (Charles Taylor, *The Politics of Recognition*, 1994). Termenul ultim al genezei situației se află în trecerea de la *statul premodern*, întemeiat pe ierarhii sociale dictate de naștere și pe principiul onoarei, la *statul modern*, în care principiul onoarei este înlocuit de principiul demnității, individualizarea deșteaptă conștiința identității, iar recunoașterea este mijlocul de schimb de pe piață. Intrată în sfera vieții publice, căutarea recunoașterii a dus la două soluții divergente. Prima a constat în *universalizarea egalității oamenilor ca cetățeni*. A doua a constat într-o *diversificare ca efect al recunoașterii identității*. Desigur, ambele soluții caută să satisfacă nevoia recunoașterii, dar semnificația recunoașterii este diferită. „Odată cu *politica egalei demnități*, ceea ce este stabilit este gîndit să fie în mod universal același, ca un coș identic al drepturilor și imunităților; odată cu *politica diferenței*, ceea ce ni se cere să recunoaștem este unica identitate a acestui individ sau grup, distincția lui de oricine altcineva” (Charles Taylor, p. 38).

Dar *politica diferenței* se revendică, la rîndul ei, din principiul universal al *demnității fiecăruia*, chiar dacă, evident, ea exploatează o altă față a principiului. Situația este astăzi specificată de împrejurarea că *apărătorii statului național*, care invocă *politica egalei demnități a cetățenilor și nevoia prevenirii enclavelor etnice*, intră în confruntare cu purtătorii de cuvînt ai comunităților etnice ce aspiră la *autonomizare și invocă politica diferenței*, fie și cu riscul de a fragmenta organizările existente. Cum poate fi asigurată, în continuare, egalitatea cetățenilor în condițiile solicitărilor etnicizante la care este supus statul modern? Cum poate fi asigurată posibilitatea diferențierii culturale, conținută în principiul libertății cetățenilor, în condițiile în care statul, fiind modern, rămîne structural legat de ega-

litatea cetățenilor și de mecanisme democratice de formare a voinței politice? Ce soluție este acum accesibilă pentru a reface acordul dintre *politica demnității egale și politica diferenței*? Vreau să formulez un răspuns la aceste întrebări trecînd mai întîi, succint, în revistă *rezolvările prototipice* concepute în ultimii ani.

Soluții alternative

Mulți intelectuali consideră că recuperarea pentru viața publică a cetățenilor dezamăgiți de alura tehnocratică a deciziilor în *Uniunea Europeană* de astăzi, și chiar dinamizarea unificării europene, nu s-ar putea atinge decît prin *renașterea statului național*. Numai pe această cale s-ar putea reabilita structurile democratice în țările europene și s-ar produce difracția spiritului democratic în afara fiecăreia. „Departate de a fi o repliere înfrigurată asupra ei însăși, națiunea oferă una din rarele șanse pe care le avem încă de a revitaliza democrația restabilind responsabilitatea într-o comunitate a destinului. Pe scurt, adevărata cetățenie este necesară mai mult decît oricînd: nu se întrevede ca o asemenea cetățenie să poată exista fără națiune” (Louis Boudin, *Entre Europe et regions: la nation*, 1992, p. 338). Soluția renașterii statului național exploatează observația că statul și națiunea nu prezintă o legătură fixă, ci mai curînd una schimbătoare, încît un *naționalism civic*, stimulat pentru libertăți și generator de emulație, rămîne mereu alternativa reală la un *naționalism etnic*, manipulabil de către demagogi. Doar că soluția face anevoios față *diversificărilor care au dus la multiculturalismul de astăzi* și nu este pregătibil să țină piept *globalizării* ce se extinde ineluctabil în economie, comunicații și cercetarea științifică.

Soluția alternativă, a *noului pluralism*, pleacă de la premisa „pluralismului necesar al valorilor” și ia distanță de indiferentismul clasicului *laissez-faire*, punînd accent pe auto-organizarea comunităților și pe căutarea de înțelegeri democratice prin care se ameliorează continuu participarea acestora la decizii. Deși are în comun cu *consociaționalismul („democrația consensuală”)* premisa diversității culturale, noul pluralism nu consideră că în relația dintre comunități este suficient să se înlocuiască regula majorității cu *acordul consensual*. Căci astfel enclavizarea comunităților rămîne neatinsă. El se asociază eforturilor de a scoate din stagnare delimitările dintre comunități și de a le fluidiza. „Problema este cum să se genereze mai mult înțelegere comprehensivă care validează valoarea fiecărui grup” (Anne Phillips, *Democracy and Difference*, 1993, p. 160). Noul pluralism a observat că nu este o altă bază pentru abordarea situației contradictorii a

statului modern decît egalitatea politică pe care acesta o conține și că grupurile specificate cultural trebuie puse în mișcare pe direcția solidarizării pentru a aplica soluții, împărțite în comun, de protecție a particularităților lor. Acest pluralism scoate din stagnare recunoașterea diversității culturale. Problema practică pe care el o întîmpină nu este una specifică lui, dar este, mereu, o problemă: *aceea a generării unei diversificări reale, însă reciproc recognoscibilă în interacțiunea grupurilor*. Avînd de partea sa exemplul concludent al confederațiilor (Elveția, Statele Unite ale Americii, Germania etc.), federalismul a rămas, în continuare, o alternativă competitivă. „Soluțiile federale oferă avantajul de a realiza unitatea printr-un minimum de drept comun și politică comună, care permite a se asigura un maxim de autonomie a participanților” (Reinhart Kosellek, *Die sesis des Nationalstaates. Föderalen Strukturen der Deutschen Geschichte*, 1994, p. 76). Ele dețin resurse pentru o diversificare culturală ce nu periclitează egalitatea politică pretinsă de statul modern. Numai că aceste soluții rămîn superflue acolo unde comunitățile etnice nu sînt izolare teritorial și, în general, acolo unde tradițiile istorice și resursele culturale sînt ale statelor unitare.

Mulți intelectuali argumentează astăzi plecînd de la omogenizările forțate pe care le-a cunoscut statul națiune și proclamînd *principiul toleranței* în cazurile de diferențiere culturală și religioasă. Ei cer toleranță nu numai față de individualitatea celui alt, care împărțeaște o cultură diferită, ci și față de comunitatea ce reprezintă o cultură diferită. „Caracteristic este aici cui i se acordă recunoaștere și toleranță: *totdeauna sînt grupuri și membrii lor, bărbați și femei cu identități specifice sau etnice primare sau religioase*” (Michael Walzer, *Politik der Differenz*, 1994, p. 17). Adeptii „politicii diferenței” aplică, pe terenul relației dintre statul modern și realitatea multiculturală cu care acesta se confruntă astăzi, ideea postmodernistă a primatului „diferenței” și dau ca soluție deschidera societății spre învățarea de către oameni a noi moduri de viață, a „*vieții fără frontiere și fără identități sigure sau fixate univoc*”. Astfel, conviețuirea în societățile multiculturale s-ar elibera de emprenta ideologiilor și s-ar orienta spre toleranță în curs de extindere.

Politica diferenței ia vizibil din atmosfera timpului observația că nu este posibil o soluție viabilă la problemele pe care le întîmpină acum statul modern fără a recunoaște nedistorsionat diferențele culturale. Numai că experiențele de pînă acum, de viață, denotă suficient că libertățile politice sînt o condiție a diferenței, iar *diferențele ce nu sînt încadrate de instituții nici nu soluționează problema, nici nu sînt durabile*.

Readucerea pe scenă a iluminismului

Soluțiile mai noi ale liberalismului caută de la început să țină piept acestor observații realiste. *Liberalismul substantiv* configurează, alături de tradiția *liberalismului procedural* (care s-a organizat în jurul regulii tratării cu egal respect a fiecărei persoane, fără a angaja opțiuni privind sensul vieții), pe care o socoteste inospitalieră pentru diferențele culturale, un alt liberalism. Acesta „apelează la apărarea invariabilă a anumitor drepturi, desigur. Nu este vorba de a chestiona diferențele culturale ce determină aplicarea lui habeas corpus, de exemplu. Dar ele disting aceste drepturi fundamentale de gamă largă de imunități și presupoziii ale tratamentelor care s-au impus în culturile moderne ale abordării juridice. Ele vor să întărească importanța unor forme de tratament uniform împotriva importanței supraviețuirii culturale și optează uneori în favoarea ultimei. Astfel, ele sînt în cele din urmă nu modelul procedural al liberalismului, ci sînt întemeiate foarte mult în judecări despre ceea ce face o viață bună – judecări în care integritatea culturilor are

un loc important" (Charles Taylor, *The Politics of Recognition*, p. 60-61). Acceptînd ceva din angajamentul substantival, liberalismul nu mai rămîne „neutral”, ci devine a *fighting creed*. El rămîne definitiv pe terenul egalei demnități a persoanelor, dar recunoaște legitimitatea supraviețuirii culturale. Soluția acomodărilor reciproce asumă problema eminamente practică astăzi a „dezvoltării și susținerii unui simț al scopului civic împărțit și al solidarității ce trece prin delimitările etnice”. Ea se distanțează prôgramatic de două extreme ce concurează în realitatea factuală a vieții publice în societățile multiculturale: cea a nonrecunoașterii diferențelor culturale și a abordărilor uniformizatoare plecînd de la premisa cetățeniei și cea a autonomizării pe criterii etnice, ce incurajează demagogii naționaliști. Soluția efectivă este aici derivată dintr-o privire în natura identității etnice. Aceasta „nu este un fapt nud. Mai cîrind ea este o construcție socială, iar ceea ce poate fi construit social poate fi și deconstruit, desigur. Dacă minoritățile se văd pe sine ca națiuni distincte, atunci, probabil, statul ar trebui să încerce să modifice această conștiință națională în așa fel încît să reducă sau să îndepărteze dorința minorităților de a forma o societate națională distinctă” (Will Kymlicka, *Social Unity in a Liberal State*, 1996, p. 132).

Soluția mai nouă a liberalismului comunitar se concentrează tocmai asupra fortificării simțului solidarității și al scopului comun în societățile multiculturale și, în fapt, asupra conștiinței civice. Ea vrea să refacă, pe realitățile generate de liberalismul procedural, o „etică a solidarității sociale”, într-un context istoric în care statul național este pus la încercare de două mișcări de magnitudine neanticipată: mișcarea integratoare a pieței financiare și tendința transnațională a industriei, pe de o parte, mișcarea fragmentatoare a comunităților aflate în căutarea identităților etnice și culturale. Cum se poate asigura unitatea funcțională a unui stat prins inevitabil între tendința de globalizare și forțe ce tind la fragmentare? Se pot discuta soluții, dar orice soluție trece, în condiții normale, prin formarea simțului cetățenesc caracteristic unei republici. Iar „virtutea” civică distinctivă a timpului nostru este „capacitatea de a negocia calea noastră proprie printre obligații care uneori concordă, altele intră în conflict, și a de a trăi în tensiunea pe care o generează multiplele loialități. Sarcina politicii este acum să cultive aceste resurse (resurse civice) pentru a restabili viața civică de care depinde democrația” (Michael Sandel, *America. Search for a New Public Philosophy*, 1996, p. 75).

Abordările mai noi ale situației actuale a statu-

lui modern, confruntat cu resurgența identificărilor etnice și culturale, readuc în scenă *iluminismul* și-l împospătează. Soluția acestuia revine la observația esențială că nu există o alternativă mai bună la politica egalei demnități a cetățenilor, care rămîne în orice situație fundamentul abordării solicitărilor minorităților. Regulile jocului democratic constituie terenul veritabilelor soluții. „Politica diferenței” este realistă destul numai dacă este luată ca o consecință a unei „politici a egalei demnități” înțeleasă și asumată în profunzime. Căci „o teorie a drepturilor înțeleasă corect pretinde o politică a recunoașterii care protejează integritatea individului, în contextul în care identificarea fiecăruia este formată. Aceasta nu pretinde un model alternativ, care ar corecta forma individualistă a sistemului dreptului prin alte perspective normative. Tot ceea ce este cerut este o actualizare consistentă a sistemului drepturilor” (Jurgen Habermas, *Struggles for Recognition in the Democratic Constitutional State*, p. 113). Problema relației dintre statul modern bazat pe egala demnitate a cetățenilor și aspirația la diferențiere culturală este transferată înțelegerilor interculturale. Acestea nu sînt ușor de atins, dar nu este o soluție realistă abandonarea sau corectarea drepturilor individuale, așa cum ele sînt cuprinse în bazele statului modern. Legalitatea rămîne baza indispensabilă pentru tratarea problemei, dar, evident, abordarea legală trebuie însoțită de asumarea sensului ei.

Soluția-cadru

Fiind organizat plecînd de la recunoașterea libertății indivizilor, *statul modern nu poate interzice indivizilor, fără a-și nega modernitatea, libertatea de a etala identitatea lor culturală, individual sau în asociere*. La rîndul lor, *indivizii și comunitățile ce-și revendică identitatea etnică și culturală nu sînt legitimate atunci cînd pretind punerea în paranteză a regulilor democratice imanente statului întemeiat pe libertăți politice pentru toți*. Cum se poate face astfel încît garantînd libertățile politice statul modern să nu se fragmenteze în comunități care folosesc diversitatea pentru a submina generalitatea libertăților politice? Cum se poate face astfel încît libertățile politice să fie asumate încît, în virtutea lor, diversitatea culturală să se poată afirma nestingherit, fără a cădea în fragmentare?

Pentru a răspunde la aceste întrebări trebuie inventariate premisele factuale. Diversitatea culturală sau, cu un termen mai pregnant, *multiculturalismul* este un fapt în Europa, în cele mai multe societăți. Statele naționale rămîn, chiar pe fondul pro-

greselor în organizări și reglementări suprastatale, subiecții legislației. Potențialul de soluționare de probleme al *naționalismului etnic* s-a erodat semnificativ. *Autoidentificările etnice* se relaxează de îndată ce se iesse din societățile închise și stagnante și se procedează la deschiderea societăților și la schimburi pe scară mare. *Globalizarea* este astăzi o „provocare” reală, încît, în mod perceptibil, capacitatea de valorificare a produselor pe piață depinde mai puțin de parametrii cantitativi, cit de inteligența și inovația încorporate în produs. Acestea sînt fapte și, de îndată ce le ignorăm, ajungem inevitabil la *ideologii*. Pe de altă parte, *faptele sînt de luat împreună*. Altfel ajungem tot la ideologii, fie ele ale *fragmentarismului cultural*, care nu ia în seamă decît multiculturalismul societăților europene, pe care-l opune restului faptelor, fie ale *naționalismului romantic*, care nu ia în seamă decît realitatea statelor naționale, pe care o opune celorlalte fapte. În plus, pentru a evita ideologiile, *faptele trebuie distinse riguros de soluții*. Altfel, se ajunge în situația în care afirmarea, în fond tautologică, a specificului cultural de către fragmentariști este luată fals ca ultimul cuvînt, sau în care apărarea, la fel de tautologică, a stagnărilor, de către naționalismul etnic să fie luată, greșit, drept rezolvare de probleme. *Faptele sînt premise ale soluțiilor, iar acestea presupun prelucrări de soluții, ipoteze operaționale*.

Ce soluții sînt adecvate astăzi? Cu siguranță, multe soluții pot fi formulate. Evocarea pe care am făcut-o o dovedește. Ea rămîne instructivă în ceea ce privește complexitatea și subtilitățile reale ale problemei. Totodată, ea probează cit de dependente rămîn, totuși, soluțiile de contexte. O *soluție-cadru* se lasă, totuși, identificată și conține cîteva opțiuni. Libertățile individuale și regulile democrației – cu un cuvînt *politica egalei demnități* – rămîn cadrul juridic și politic al abordării problemei. Ieșirea din acest cadru, prin enclavizare, este contraproductivă, căci ea poate oriînd radicaliza părțile, din diferite direcții. Libertățile în statul modern trebuie asumate împreună cu presupuzițiile lor privind sensul vieții oamenilor. Mai trebuie acceptat că diferența culturală nu este limitarea propriei identități, ci poate fi luată ca imbold pentru performanță și, în fond, ca sursă de bogăție. În sfîrșit, trebuie admis că odată cu democratizările și marketizările succesive ale societății se lărgește spațiul manifestării libere a fiecăruia încît, ceea ce la un moment dat părea un antagonism insolubil al vederilor grupurilor se dovedește a fi, în fapt, constructul unor grupuri în situații determinate.

(Subtitlurile aparțin redacției)

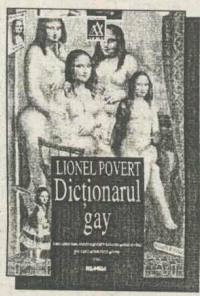
DIN SUMARELE VIITOARE

• *Universitatea în limba maghiară – opinii pro și contra* • „Contractul Bell Helicopters” – anchetă de *Iulian Anghel* • *Gabriela Adamșteanu: „Despre ambiguități și incompatibilități”* • *Mihaela Miroiu: „Antifeminism”* • *Bujor Nedelcovici: „Șansele literaturii române la Paris”* • *Lansare de carte: Momentul omnic* • *Istoria românilor sau istoria României? – anchetă* • *Ion Vianu: „Jacques Lacan si istoria psihanalizei în Franța”*

Colecția DICȚIONARELE NEMIRA

A apărut! Lionel Povert
DICȚIONARUL GAY
 literatură • cinema • televiziune • show-biz
 pictură • muzică • foto etc.

Din *Dictionarul gay* erupe o lume surprinzătoare, care nu măi vrea să se ascundă în întineric, disimulată sub masca unei false normalități prescrite de religie și de societate. „Viciul” homosexualității își revendică nevinovăția, libertatea și drepturile prin vocile unei pleiade de spirite care au revoluționat cu genitul lor istoria și cultura. Alexandru Macedon, Michelangelo, Byron, Balzac, Oscar Wilde, André Gide, Rimbaud, Marcel Proust, Montaigne, Erasmus, Foucault, Julien Green, Jean Cocteau, Henry James, Kavafis, Ruth Benedict, Sybille Bedford, Christine – regina Suediei, Margaret Mead, George Sand, alături de mulți alții, faceau parte, de fapt, dintr-un univers sexual și afectiv proscris, mai mult sau mai puțin asumat în viața și opera lor.

Comenzi: C.P. 26-38 București

ALEX. ȘTEFĂNESCU

Cercei din cireșe

Într-o vară, la Neptun, mergînd ca de obicei la pescuit, Mircea Dinescu a prins, în loc de banalii guvizi, o pisică de mare. Vietatea denumită astfel este de fapt un monstru marin: are ochii subsuoară, sexul la ceafă și mustățile în virful cozii.

Această arătare a fost adusă de poet la vila scriitorilor și lăsată să moară – apoi să putrezească – pe terasă. Spectacolul a fost de neuitat pentru toți cei prezenți. Am regăsit ulterior episodul în trei romane, un jurnal și două poeme. Dacă ar mai fi prins ceva asemănător în următoarea serie, Mircea Dinescu i-ar fi înfluențat și pe alți scriitori. Iar dacă ar fi continuat, ar fi schimbat, poate, cursul literaturii române.

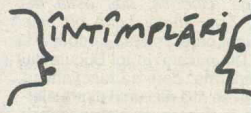
Cîteva ani la rînd, în timpul lui Ceaușescu, un escroc sentimental a cucerit cele mai frumoase femei din Ardeal prezentîndu-se drept Augustin Buzura. Cumplită nedreptate! În timp ce impostorul se bucura de fa-

vorurile femeilor, Augustin Buzura stătea de dimineața pînă seara la masa de scris ca să-i alimenteze succesul.

Am văzut-o odată pe Ana Blandiana făcîndu-și cercei din ciorchini de cireșe. (Eram la Onești, la Zilele „G. Călinescu”, și primarul orașului avusese ideea să ne invite pe noi, scriitorii din București, care nu vedem toată ziua decît „piatră pe piatră”, într-o livadă.) Ana Blandiana, brunetă, cu fructele roșii la urechi, părea o zeită a livezii.

Întors la București, am povestit episodul – fără să-mi pot ascunde entuziasmul – unei poete ambizioase și lipsite de talent. Ea s-a dus imediat la frigider (ne găseam în locuința ei), a luat de acolo cireșe și și-a făcut la rîndul ei cercei.

Peste cîteva zile aveam să aflu că, din cauza cireșelor reci, s-a îmbolnăvit de otită.

Săptămîna trecută, temperatura a depășit frecvent 40°C (la umbră) în majoritatea regiunilor țării. După inundații, România se confruntă cu seceta. Și o situație, și cealaltă ne-au găsit nepregătiți, atât în sensul prevenirii, cât și în cel al măsurilor luate pentru diminuarea efectelor negative. La temperaturi ridicate, în țările Uniunii Europene programul de lucru se micșorează cu două ore. La noi nu există încă o astfel de lege și chiar dacă ea ar fi înaintată Parlamentului, nu ar putea fi aplicată pînă anul viitor. Multe firme, întreprinderi și instituții nu pot pune la dispoziția angajaților (după recomandările Ministerului Muncii și ale Ministerului Sănătății) aer condiționat și 2-3 litri de apă minerală pe zi.

În unele spitale, în lipsa aerului condiționat, medicii au operat la 40°C. Totodată, efectele secetei asupra producției agricole ar fi fost mult diminuate dacă România ar fi avut un sistem de irigații cît de cît eficient.

Cum problema pare să nu țină la noi, ca întotdeauna, de competența umană, ci de una superioară, patriarhul *Bisericii Ortodoxe Române*, Preafericitul Teoctist, a îndemnat slujitorii *Bisericii* și credincioșii să se roage pentru vremuri mai bune. (M.Ș.)

Aerul pe care îl respirăm

Ceasul cu termometru din fața Teatrului Național București arăta la ora 9.30, 34°C. E lesne de închipuit că spre ora prînzului temperatura mai crește cu cîteva grade. Cum mai respiră bucureștenii în aceste condiții?

O salariată, căsătorită, mamă a doi copii, îmi spune că pentru familia ei ar avea nevoie de cîte un ventilator în fiecare cameră, și unul neapărat în bucatărie, unde în timpul gătitului aburii se adaugă căldurii. Ideala ar fi o instalație de aer condiționat, dar nu și-o pot permite. Ne interesăm la o firmă distribuitor de aparate de aer condiționat. Persoana cu care vorbesc mă informează cu părere de rău că aparatul s-a epuizat. Prețul unei instalații de aer condiționat se ridică la aproximativ 800 \$. Dacă se adaugă și TVA-ul și montajul se ajunge la 1.000 \$. Pentru un salariu mediu sau o pensie, devine aproape imposibil de procurat. Ventilatoarele ar fi mai ușor de cumpărat. Prețurile variază între 120.000 și 270.000 lei. Chiar dacă multă lume se plînge de prețurile ventilatoarelor și ale instalațiilor de aer condiționat, în magazinul în care am intrat s-a întreb de prețul unui ventilator, vînzătoarea mi-a spus că s-a vîndut rapid. În general, cei care cumpără sînt firmele, instituțiile, magazinele. O excepție printre altele este Palatul Parlamentului. Un consultant parlamentar îmi spune că în nici unul din birourile Palatului Parlamentului în care a intrat nu a văzut ventilator. Nici în Gara de Nord, în sălile de așteptare sau în sălile caselor de bilete, unde aglomerația se adaugă căldurii, nu există nici un fel de instalație care să facă aerul mai respirabil. La Spitalul Clinic Municipal instalații de aer condiționat se găsesc numai în sălile operatorii, „dar e bine că se găsesc și acolo, doar sîntem bugetari”, completează cineva de la secția de protocol. În saloane sau pe coridoare nu există nici un ventilator, starea bolnavilor fiind agravată de căldură.

În majoritatea magazinelor, exceptîndu-le pe cele centrale, nu există instalații de aer condiționat sau măcar ventilatoare. Conform Legii 90/1996, referitoare la protecția muncii, patronii pot fi trași legal la răspundere dacă subalternii au probleme de sănătate din cauza căldurii.

În trenuri și autobuze, aproape că aerul nu mai există; barele de care te sprijini sînt și ele fierbinți. Călătorii rapidului 638 ne spun însă că la clasa întâi există și vagoane cu aer condiționat și se călătorește în condiții decente.

Cu sau fără ventilatoare și instalații de aer condiționat, la muncă și acasă, bucureștenii continuă să respire.

Alice Taudor

Apa pe care o bem

Căldură mare. Peste 40 de grade. Simțind că se potesc, bucureștenii se juă că nu au mai pomenit o astfel de caniculă. Medicii recomandă insistent ca bătrînii și copiii să stea departe de soarele (aproape) ucigător. Nouă, celor mai rezistenți, ne prescriu lichide. Aproximativ doi-trei litri pe zi. Dar cu ce ne facem această „normă”?

„Cei mai bogați beau apă minerală, noi, aștia mai săraci, bem apa asta caldă, care numai bună nu este” spune, plin de obidă, un bătrîn care aștepta la coadă la țișnitoarea de la Universitate. Din păcate, în tot Bucureștiul nu găsești nici 10 astfel de „aparate” care să funcționeze, iar în „cuptorul” Gării de Nord nu se află nici unul dintre ele.

A devenit deja o tradiție ca în fiecare vară să apară diverse probleme legate de aprovizionarea cu apă a orașelor. Din fericire, „datorită ploilor abundente, nu vor fi probleme cu aprovizionarea cu apă a capitalei”, declară Emilian Beloia, secretar general al RGAB. Cele 1,6 milioane metri cubi de apă pompate zilnic pot acoperi tot necesarul Bucureștilor și provin din rîurile Argeș (captat la Ogrezeni), Dimbovița (la Brezoaiele), precum și din 852 de puțuri aflate la Ulmi, Bragadiru, Arcuda și în interiorul orașului. Apa care provine din rîuri este prelucrată la stațiile de tratare de la Roșu și Arcuda, înainte de a intra în rețea. Singurele probleme de aprovizionare apar atunci cînd conductele sînt avariate și au loc pierderi de apă. Uneori aceste avarii pot fi detectate foarte greu, pentru că apa nu iese la suprafață, ori apare cu întîrziere. Iar intervențiile au loc doar la solicitări.

Viața la 40°C

Zile fierbinți

Atmosfera este înăbușitoare, mișcările oamenilor sînt mai lente, chipurile lor mai încruntate. În special ale celor care se duc spre serviciu sau la cumpărături, în tramvaie și autobuze supraaglomerate, care vin la fel de rar ca întotdeauna. Singurele surse de aer sînt geamurile, toate deschise. Multe persoane leșină în mijloacele de transport în comun bucureștene. În ultimele zile, în București sute de oameni au fost internați de urgență la spital din cauza caniculei. Asfaltul s-a înmuiat, este impregnat de urmele încălțării și din el ies aburi.

Aerul este de nereșpirat, mai ales cînd se amestecă în preajma piețelor și a teraselor cu fumul grătarelor de mititei și cu mirosul grămezilor de gunoi. Florăresele și vînzătoarele de legume și fructe își stropesc marfa cu apă rece din 10 în 10 minute; cu toate acestea în cîteva ore garoafele se ofilesc și roșiile se strică pe tarabe.

Litoralul Mării Negre a devenit pentru bucureșteni un El Dorado. În cele numai două (!) trenuri accelerat care pleacă zilnic din Gara de Nord spre Constanța nu poți să arunci un ac. Întîlniști grupuri de tineri cu corturile în spinare (unii, fără nici un ban

în buzunar, încearcă să cîștige bunăvoința controlorului CFR) sau familii care, pe lângă bagajele imense și-au luat și cățelul sau pisica. Sînt mulți care, din lipsă de spațiu, rămîn pe peron. Oricum, se călătorește în condiții infernale și toată lumea pomenește, desigur nu într-un context favorabil, numele ministrului Transporturilor. Pe șoseaua națională București-Constanța, mașinile cu număr de București circulă bară la bară.

Cele mai animate locuri din fostul „mic Paris” – în aceste zile, nu numai din cauza caniculei, un „mare Istanbul” – sînt terasele și grădinile de vară. Doar aici, cu o bere sau un suc rece în față, fețele oamenilor se destind. Cu toate că prețul mediu al unei sticle de bere este de 6.000 de lei iar al unei sticle de Coca-Cola variază între 2.500 și 5.000 de lei. Dar se pare că în aceste condiții „fierbinți”, un astfel de „sacrificiu” este necesar.

Și ștrandurile bucureștene sînt arhiplene: la cel din Drumul Taberei, din trei bazine, unul (cel mai mare) nu are apă. Celelalte două – unul pentru copii și celălalt pentru adulți – au totuși apă curată, de curînd schimbată. Țigăncile cu porumb fierț sau cu semințe de floarea soarelui și de dovleac își fac cu greu loc printre cei care stau la soare.

La ștrand sau pe o terasă problema este, la orice oră a zilei, să găsești un loc liber. În vremuri nu demult apuse, circula o istorioară despre japonezul venit în România care se mira că la ora 10.00 străzile Bucureștiului sînt intens circulate; la el, de la ora 8 dimineața pînă seara, cu excepția pauzei de masă, viața orașului stagnează, toată lumea este la serviciu. În această parte a lumii, viața are alte ritmuri. Aici este întotdeauna suficient timp, indiferent de anotimp și de temperatură.

Mădălina Șchiopu

E cald, e bine

Stau, nu fac nimic și transpir. Ventilatorul multă aerul cald dintr-o parte în alta a camerei. Apa rece ți-riie și de fapt nu e rece deloc. Dacă ești desculț, cimentul din baie e cald și el.

Dar string din dinți și nu mă plîng. 1983. Cînd ne-am trezit dimineața în căminul studentesc din Copou, îmbrăcați cu tot ce aveam, sticla de apă de pe masă pocnise, iar apa înghețată stătea falnic în locul sticlei.

1984. Personalul de lași avea deja 4 ore întîrziere și, de frig, nimeni din tren nu stătea jos. Trenul încrămășat între nămeți, dar lumea din el mergea încontinuu...

1987. De frig, Lia își lua cu ea sacul de dormit cînd pleca de la Oradea la Sibiu. „Ia uite la asta, și-a luat plapuma! hă, hă!”, se hlizeau călătorii.

1988. Oradea. Stăteam pe întuneric sub plapumă. Petrolul pentru felinar se terminase. Se terminase și butelia la aragaz. Numai iarna se țeina bine...

1995. La 6 dimineața, într-un personal de Cluj, de ăla supraetajat, de frig, ne-am pus pe genunchi și pe cap tricourile, ciorapii și orice haină în plus. Deși arătam de speriat, nimeni din jur nu rîdea. Probabil navetiștii care vor fi votați și ei schimbarea erau obișnuiți cu frigul.

Dorm prost. N-am chef de lucru. Mi-e foarte cald. Îmi crapă burta de cîtă apă beau, dar nu mă plîng. E cald, e bine.

Dan Hera

Dan Perjovschi

CRONICĂ DE TEATRU

IRINA COROIU

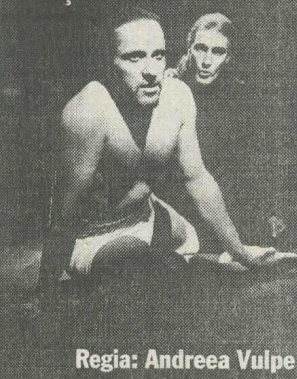
Filoctet

de Sofocle

Deși s-a pierdut total tradiția stagiunii estivale, criticul își permite să fantazeze, alcătuiind pentru cititorii săi un repertoriu virtual care ar fi putut deveni real, dacă teatrele de vară, grădinile de altă dată, ar fi fost reamenajate și intens exploatate.

Asemănătoare intrucitva cu un teatru antic, *Sala Amfiteatru* a modelat cu siguranță viziunea tinerei regizoare Andreea Vulpe care și-a ales o piesă rar reprezentată. Se invocă de obicei lipsa de peripeții, în schimb se analizează eseistic textul și se improvizază spectacole studențești, ceea ce probează un cert interes potențial. Motivul pentru care se evită punerea în scenă s-ar părea că ține mai degra-

Teatrul Național „I.L. Caragiale” București

Regia: Andreea Vulpe

Claudiu Bleonț și George Călin

bă de natura delicată a conflictului iscat de o dublă trădare, de o mirsăvă manipulare – din rațiuni așa-zis obiective, inițial, din rațiuni de stat, în ultimă instanță.

În timpul primelor expediții troiene, Filoctet, un luptător vestit care moștenise de la Heracles arcul și săgețile eroului, este mușcat de un șarpe. Rana infectată exhală un miros pestilent și Odiseu i-a sfătuit pe greci să-l facă uitat pe o insulă. Au trecut zece ani, războiul cunoaște o criză, iar Oracolul spune că ieșirea din impas stă doar în puterea celui abandonat în mod criminal. Misiunea de a-l recupera revine chiar lui Odiseu, care apelează la o stratagemă nu tocmai corectă, punându-l pe un tânăr inocent, Neoptolem, fiul lui Ahile, să-l convingă pe Filoctet să vină la Troia. Ca tentativă să nu riște un eșec, trebuie recurs neapărat la minciună. Neoptolem acceptă cu greu, izbutește să-l induoseze pe sălbăticitul Filoctet, dar onestitatea este mai puternică și-i mărturisește care este adevărul. Indignat, Filoctet refuză să-l mai însoțească, consolidându-se cu faptul că situația dată este o pedeapsă meritată de ingrații săi compatrioți. Situația fără ieșire va fi rezolvată *deus ex machina*: din înaltul cerului, însuși Heracles îl determină pe Filoctet să cedeze și să-i înfrunte și pe dușmani, și pe ai săi.

Subiectul este desprins din ciclul epic troian care a alimentat masiv opera tripletei Eschil, Sofocle, Euripide. Doar că novatorul dramaturg, ajuns la venerabila vîrstă de 80 de ani, a dorit să dezvolte amănunțit proble-

mele de conștiință ale protagoniștilor, al căror număr el îl ridicase la trei. Jucul din umbră al intrigantului este vizat în primul rînd, Sofocle intenționînd un proces ad-hoc al moralității publice în care să fie condamnat spiritul sofistic. Că stăpîn autoritar e cuvîntul se arată explicit într-o replică machiavelică *avant la lettre*: „Vorbele, nu faptele, duc lumea!”. Simptomatic pentru această mentalitate reprobabilă este relativizarea adevărului printr-o abilă argumentare, ce ar putea fi numită demagogie incipientă. Doar că la mijloc se află soarta unui om a cărui viață a fost sacrificată foarte ușor și la care se apelează din nou, fără rușine. De aceea, regizoarea și-a pus spectacolul sub semnul cristic al „uciderei” și „învierii”, dîndu-i o dimensiune profundă, antropologică.

Povestea-fabulă pare a se dezvolta sub ochii spectatorilor dintr-o memorie ancestrală. Pe fundalul întunecat, siluetele se disting anume cu dificultate, costumele în negru și purtînd mască, fie ea desenată sau aplicată. Este meritul scenografei Oana Botez și al coregrafei Roxana Colceag, dar nu în ultimul rînd al maiștrilor de lumină Ionel Docan și Tarsita Tudor, care au făcut posibil ca fascinația vizuală să coincidă în chip miraculos cu funcția magică recunoscută a mitului. Antropocentrismul lui Sofocle este servit de podiul semicircular de mici dimensiuni, unde, în climat de a-temporalitate și aspațialitate, dinamicile ideilor îi corespunde plastic personajelor. Elasticitatea costumelor, fie ele din mătase sau jersé, dictează și geometria suplă a desenului corporal impresionant. Grupul corifeilor are personalitate distinctă, comentînd nu doar verbal, ci și gestual mersul acțiunii. Corifeul lui Gabriel Costea le e *leader* ubicu și sensibil, atent la nuanțe și prompt în reacții. Intervenția divină este sugerată cu discreție și în parametrii teatrului antic tradițional. Heracles, neînfricat erou zeificat pentru victoriile sale, își face apariția pe catalige, și Mircea Anca devine și mai impozant în dobîndirea categorică a eficacității combativității sale. Cu alură de efeb, George Călin trăiește la vedere maturizarea personajului său, Neoptolem, dînd chip deopotrivă naivității, dar și revoltei, milei și intransigenței. Odișul Odiseu își găsește în Florin Zamfirescu interpretul perfect: deși considerat fățarnic, el se înfățișează constant grimat în alb sub aceeași mască ascunzîndu-se fațetele infinite ale unei diabolice perfidii tipice pentru politicianul fără scrupule. Victima neîngenușchiată, Filoctet a fost imaginat de către Claudiu Bleonț ca un dirz infirm condamnat să se tirască ajutîndu-se cu arcul transformat în cîrjă. Torsul gol și mușchiulos, privirea de oțel, combustia verbală precipitată, depresia vecină uneori cu nebunia îi trădează anii de singurătate disperată care însă nu i-au elătat convingerile. Vechile virtuți își află o spectaculoasă ilustrare în acest portret scenic memorabil ce pledează și azi pentru o nobilă cauză: respectarea principiilor, a idealurilor de cinste și dreptate.

Solid structurat, acest spectacol oricînd ar putea fi translat și într-un spațiu mai puțin convențional, într-un amfiteatru natural la malul mării ori între ziduri de cetate sau la *Arenele Romane*...

COTIDIAN ȘI SĂRBĂTOARE

IRINA NICOLAU

Maria noastră

Apelul la etimologii, făcut din primele rînduri ale unei scrieri, constituie un semn de seriozitate. De fapt, a devenit o modă. Noroc că îmi plac etimologiile, îmi plac cu atît mai mult cu cît sînt mai controversate. Sub acest raport, etimologia prenumelui MARIA mă satisface. Cert pare să fie un singur lucru, faptul că poate fi derivat din MARYAM sau MIRYAM, ambele provenind din ebraică. Mai departe, numai ceată și ipoteze. Unii lingviști pun prenumele în legătură cu un adjectiv din egipteana veche, MRI (drag, iubit), iar alții cu verbul MRJ (a iubi), tot din egipteana veche, invocînd și construcția MRJ-IMN (iubit de Amon). Pentru ca lucrurile să se complice și mai mult, există și variante ale prenumelui de gen masculin, MARIUS și MARIA, care sînt de origine latină. Ele sînt puse în relație cu un cuvînt etrusc, MERU (om), sau cu un radical indoeuropean: MER-, MOR- (MAR-), care ar fi însemnat *bărbat tînăr sau femeie tînără*, din care ar fi derivat latinescul MARITUS (căsătorit, soț). Atît am aflat din recentul *Dictionar enciclopedic al numelor de botz* publicat la editura Anastasia. Tot acolo scrie că nu se știe dacă populația creștină a utilizat acest prenume înainte de venirea slavilor. În cazul în care n-au făcut-o, au recuperat ulterior...

Am întîlnit în Maramureș sate unde aproape jumătate dintre femei se numeau Maria. Țărani se descurcaser perfect, iar mie mi se părea absurd. Într-o duminică mă aflam în locul unde se ținea hora, unde jucau multe Mării și mai multe Mării le priveau. Mamele comunicau de la distanță cu

Măriile lor fără nici o dificultate. Cred că nu greșesc spunînd că le-am auzit strigînd, „hei, tu Mări a noastră”.

Pe 15 august, creștinii sărbătoresc Adormirea Maicii Domnului. Sărbătoarea se numește în sate Sîntămărie Mare. Cincisprezece zile de post, pelerinaje la mănăstiri; se deschide sezonul nunților și perioada tirgurilor și a iarmarocelor de toamnă. Dacă ar fi numai atît, ar fi foarte puțin. Maria Noastră este prezentă, mai ales pentru femei, în fiecare zi a anului. O franțuzoaică m-a întrebă odată dacă la mănăstiri „cultul marianic” este important. I-am răspuns că da, dar că e altfel. Nu am putut să-i explic cît de altfel este de lor. De altfel, nici nu cred că variantele populare au fost comparate vreodată. Ceea ce se pare a fi definitoriu pentru Maria Noastră – repet, am în vedere expresiile populare – este preferința pentru ipostaza de mamă sfințită, temele legendelor referitoare la maternitate fiind mai numeroase decît cele privind nașterea fără prihană.

Închei într-o ordine aparent diferită de idei făcînd o trimitere la discuția despre cum „trebuie” să fie iubit și aniversat Eminescu. Cred că în cursul zilei de 15 august n-ar fi rău să-și amintească omul de poezia lui *Rugăciune*. Fie, nu toate versurile, dar măcar cîteva, așa...

„Ascultă a noastre plingeri,
Regină peste ingeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie!”

Fundatia pentru o Societate Deschisa – România

Open Society Foundation – Romania

anunță următoarele titluri pe care dorește să le finanțeze în cadrul colecției

„Cărți fundamentale ale culturii române”

- Max Blecher, *Viziuna luminată, Întîmplări din irealitatea imediată, Inimi cicatrizate, Corespondență*;
- C. Dobrogeanu Gherea, *Neoiobăgia*;
- Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare cu privire asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I* (antologie);
- I.L. Caragiale, *Corespondență. Publicistică*.

Editurile care doresc să se înscrie în competiția pentru finanțarea acestor proiecte vor prezenta un dosar care să conțină: formularul tip completat (în două exemplare), descrierea proiectului conform indicațiilor din formular, incluzînd un calcul financiar detaliat și nominalizarea persoanelor care vor realiza îngrijirea ediției și prefața (prefața trebuie să aibă aproximativ două coli editoriale).

Criteriile de selecție vor fi:

1. calitatea științifică a ediției;
2. realizarea unui tiraj de 4.000 exemplare, în condițiile unui preț de vînzare accesibil publicului larg;
3. prestigiul editurii.

Menționăm că editurile sînt obligate să respecte formula grafică a colecției și că volumele trebuie să fie tipărite înainte de 10 decembrie 1998.

Dosarele depuse nu se returnează

Termenul limită de depunere a dosarelor este 4 septembrie 1998.

Informații suplimentare și formulare de înscriere se pot obține de la sediile Fundației pentru o Societate Deschisă din:

București: Calea Victoriei 155, bl. D1, sc. 6, et. 2, tel.: 01-6597427, 6591321, fax: 01-3127053, e-mail: info@buc.osf.ro	luni-joi: 14.00-17.00
Cluj-Napoca: str. Tebei nr. 21, tel.: 064-420480, fax: 064-420470, e-mail: info@cluj.osf.ro	luni-joi: 14.00-17.00
Iasi: str. Moara de Foc nr. 35, et. 7, tel.: 032-252920, 252922, fax: 032-252926, e-mail: info@iasi.osf.ro	luni-joi: 14.00-17.00
Timisoara: str. Semenic nr. 10, tel.: 056-221470, 221471, fax: 056-221469, e-mail: info@timis.osf.ro	luni-joi: 13.30-16.30
Arad: Biroul de informații, Bd. Decebal 2-4, tel.: 057-284000, fax: 057-284000, e-mail: ioana@net.ro	luni-joi: 14.00-18.00

Ce a fost, prin urmare: un mare fiasco, un eșec lamentabil al guvernanților noștri, încă o dovadă a incapacității noastre de a face politică externă eficientă, ori un succes istoric, deschiderea unor imense oportunități de afaceri, o lovitură dată de premierul Radu Vasile, un hagialic la Locurile sfinte, o risipă inutilă de timp, bani de la contribuabil și energie? Presa noastră a folosit toate epitetele și a caracterizat același eveniment – vizita premierului Radu Vasile în Israel – în cele mai contradictorii moduri, în pofida faptului că, fiind aproape pretutindeni la remorca delegației oficiale, corespondenții au văzut cum aceleași lucruri și au făcut cum aceleași experiențe. Să spunem atunci că presa noastră, așa cum de altă ori s-a spus, este, în general, destul de neglijentă cu realitatea, că fiecare publicație are propriile interese, că atitudinea față de vizită a fost luată a priori în redacții la București și că ceea ce s-a întâmplat la Ierusalim a fost, pentru ele, un simplu ornament monden? Nu am greși fundament.

Și totuși, adevărul este că există multe puncte de vedere aparent legitime din care o asemenea vizită poate fi privită, ceea ce încurajează partizanatul și parțialitățile; în plus, alina vreme cît nu e clar care au fost adevăratele ținte, e greu de estimat dacă ele au fost atinse. Să spunem câteva banalități despre relativitatea adevărului? Sau, mai puțin filosofic, să ne minimem pe politicienii și pe jurnaliștii români?

Unii reporteri, de pildă, au fost frapați de numărul disproportionat de mare al membrilor delegației române: aproape o treime din guvernul României (șapte miniștri plus primul-ministru) s-a aflat pentru patru zile în Israel, la care trebuie adăugați secretarii de stat, consilierii, parlamentarii, sepeși și multe alte persoane al căror rol exact nu era foarte clar. Ca să vorbim adecvat locurilor, am spune că a fost vorba despre o veritabilă „cruciadă” transportată cu Boeing-ul 737 și care și-a propus să „cucerască” Țara sfântă, s-o dea gata, ce mai! Au dat-o? Judecînd după autocalificările unor miniștri la sosirea în țară, ar fi avut loc, într-adevăr, *cruciada a noua*, venită ultima, dar nu cea de pe urmă, după cele opt despre care scrie istoria. Dar, dacă judecăm după doar cele două

acorduri încheiate (agricultura și protecția investițiilor), rezultatele par mai degrabă modeste, iar pompa vizitei nu se justifică.

Unii au luat în calcul declarațiile oficiale făcute de ambele părți, precum și cadrul general al primirii. Din acest punct de vedere, s-au spus vorbe frumoase, mai ales de către cei doi premieri – Radu Vasile și Benjamin Netanyahu: „prietenie”, „relații privilegiate între România și Israel”, „relații personale prietenești între lideri”, „împetire de destine istorice” etc. Radu Vasile pare să se fi arătat impresionat de cordialitatea lui Netanyahu. Dar cît valorează prietenia unui lider foarte controversat

reprezentanți ai ambasadelor israeliene la București. Totuși, admonestările în public adresate de către d-l Vasile ambasadorului român pe tema neimplacării în problemele muncitorilor români din Israel, chiar dacă justificate în fond, sunau demagogic în sala primăriei orașului Modi'in.

Au mai fost și alte gafe, unele mai nesemnificative; dar ceea ce mi s-a părut cu adevărat îngrijorător a fost tipul discursului pregătit de premier pentru muzeul *Yad Vashem* (discurs ce nu a mai fost rostit, dar a fost distribuit presei). În acord de fond, de altfel, cu declarația citită după întîlnirea cu Netanyahu, primul-ministru român s-a pier-

ANDREI CORNEA

În țara profețiilor

sat în acest moment afit în Israel, cît și în comunitatea internațională, făcut de către foarte mulți responsabili pentru blocarea procesului de pace dintre israelieni și palestinienii?

Sau cumva ar trebui ca țintele economice ale vizitei să fie luate cu prioritate în considerație? Nivelul actual al investițiilor israeliene în România este foarte mic (23 milioane de dolari). La întîlnirea cu oamenii de afaceri, premierul Vasile și miniștrii cu responsabilități economice au încercat să convingă că România este un El Dorado investițional; s-a deschis și un centru românesc de afaceri, Sorin Dimitriu a anunțat că a avut zeci de întîlniri; dar s-a remarcat că delegația română nu a prezentat invitațiilor nici măcar o broșură cuprinzînd rezumatul legislației românești în materie și alte date simple și necesare. Vor veni, de aici înainte, mai mulți investitori israelieni? Puțin probabil, cel puțin atîta vreme cît statutul proprietății în România rămîne incert, cît timp o lege a restituirii proprietăților imobiliare confiscate de comunisti nu va fi votată și aplicată. Premierul Vasile s-a enervat cînd un deputat israelian i-a reproșat că România nu și-a respectat promisiunile în această privință; dar a invoca, în apărare, un ordin de restituire către comunitatea evreiască a 4-5 imobile, ordin dat numai cu două zile înainte, cît și a anunțat că se va vota o lege, cîndva, în toamnă, sună rău, neconvîngător. Mai ales lasă impresia că România nu și-a respectat anumite promisiuni sau obligații decît silît de împrăjurări, și chiar atunci o face parțial, limitat și cu măsuri *ad-hoc* și nu de principiu.

Pentru nu puțini, această vizită în Israel, la fel ca și cea a președintelui în SUA, s-a redus la o lungă listă de gafe. Și gafe au fost, unele dintre ele penibile, altele îngrijorătoare:

Astfel, să declari, așa cum a făcut-o d-l Vasile, că „în context regional, *Israelul este un factor de stabilitate și de securitate*” sună demagogic, fals și agreabil doar pentru urechile lui „Bibi” Netanyahu. (Ce părere o fi avut Arafat, întîlnit și el a doua zi, la Ramallah?)

Să „cazi” imediat (tot Radu Vasile) după coborîrea din avion peste mitologicul heliicopter *Cobra*, dar modernizat de israelieni, „testat” în Liban, de 5-6 ori mai ieftin decît cel american, să te lași fotografiat în el, fără să fi știut, aparent, dinainte ce surpriză te așteaptă este cel puțin o gafă de informare. Și să declari, apoi, cum a făcut ministrul Apărării, d-l Babiu, că ne-ar mai face trebuință și un avion fără pilot sună în context, vorba șefului său pe linie de partid, „*ca dracu*”!

Să te enervezi apoi cînd îți se reproșează lipsa de progres real în domeniul restituirii proprietăților confiscate de comunisti și o nerozie, chiar dacă interlocutorul nu are dreptate întru totul, sau exagerează. A-ți păstra calmul în asemenea situații și a explica situația cu date complete este esențial.

S-a remarcat de către toată lumea, inclusiv de către premier, dezinteresul și chiar absența reprezentanților ambasadelor române de la Tel Aviv; delegația română a fost condusă, paradoxal, de că-

Premierul Radu Vasile în Orașul Sfînt (foto Armand Gosu)

de în tonuri roz-bombon, cu care a descris istoricul relațiilor dintre români și minoritatea evreiască. Or, a declara emfatic „*sînt mîndru că aparțin unui popor care a avut dintotdeauna relații dintre cele mai bune cu conaționali evrei*” sună ridicol, dacă nu sfidător. Este, de asemenea, uimitor și îngrijorător pentru un istoric de profesie a mai evacua responsabilitatea pentru atrocitățile din timpul războiului aproape cu exclusivitate pe umerii legionarilor (ce nu se mai aflau la putere în timpul pogromului de la Iași și al deportărilor în Transnistria), ale căror acțiuni „*nu au reprezentat decît situații izolate în raport cu atitudinea favorabilă manifestată de poporul român, atît în acea perioadă, cît și în decursul întregii istorii, față de evreii care au trăit în România*”. Iar a vorbi despre „*jerfta miilor de evrei din România*”, cînd cele mai modeste estimări vorbesc de multe zeci de mii, iar cele mai credibile – despre cel puțin 130.000, sună de-a dreptul „*revizionist*”. Ceea ce e curios este că formulele premierului Vasile s-au despărțit hotărît de cele ale președintelui Constantinescu, rostite de acesta din urmă după vizitarea memorialului Holocaustului de la Washington. Și s-au despărțit în rău. Nu cu astfel de prezenți edulcorate și falsificate, cu omisiuni și falsă asumare a responsabilității sale, România poate să se concilieze cu trecutul său în mod credibil. Cînd discursul d-lui Vasile, m-am crezut pe timpul guvernului Văcăroiu. Dar acolo exista măcar explicația, dacă nu justificarea, dată de alianțele compromițătoare cu partidele extremiste. Acum, care să fie explicația? Să revenim, însă, la subiect.

Pîntre variantele de a descrie o vizită politică, și pe aceasta în particular, există și una, pe care eu o consider esențială și care nu a fost prea mult luată în seamă: *semnificația ei în contextul politicii interne*. Or, din acest punct de vedere, vizita delegației conduse de Radu Vasile în Israel, venită la scurt timp după cea din Italia și de la Vatican, a fost un succes.

Intr-adevăr, cu aceste ocazii, și mai ales cu ocazia ultimei vizite, Radu

Vasile a organizat o vizită „prezidențială”, cu multă pompă, cu multă lume, cu declarații, cu puzderie de întîlniri, cu trenă de presă, și ridicînd astfel implicit pretenții la capacitate și calitate sa de a conduce efectiv politică externă a țării, imitîndu-l și concurîndu-l, în acest rol, pe președinte. Șah la președinte! Pe de-altă parte, el și-a întărit, sau crede că își poate și astfel întări poziția în partid, dovedindu-se un lider recunoscut internațional, cu interlocutori importanți (Netanyahu, Arafat, Weizmann), cu care discută cele mai importante probleme bilaterale și internaționale. Șah la PNȚCD! În fine, el pare a fi tot mai mult în situația de a arbitra conflictul apărut în PD dintre ministrul Apărării și ministrul Industriilor în chestiunea *Bell Helicopters*, astfel încît prezența sa în heli-copterul israelian devine, poate, simbolică pentru ascendențul pe care el îl poate obține, cu această ocazie, asupra PD-ului. Șah la PD!

Și apoi, bineînțeles, să nu uităm poporul! Poporul, care a văzut, timp de patru zile la televiziune, pe diferite canale, un prim-ministru și un guvern închinîndu-se la iconele de la Sfinții Mormînt, intrînd de-a bușilea în grotă Nativității de la Betleem, strecurînd bilete printre bolovanii Zidului Plîngerii la Ierusalim, ori miniștri descălțați, muindu-și picioarele în apa Iordanului, acolo unde ar fi avut loc botezul lui Cristos. Și, firește, s-a lăsat să se creadă, atunci cînd premierul și miniștrii săi, de-a lungul acestui hagialic, s-au rugat, au sărutat icoanele, s-au sfințit, că ei nu au făcut-o numai pentru sine și familiile lor, ci și pentru toată obștea, pentru reformă, privatizare, restructurare, integrarea în structurile euro-atlantice și tot programul de guvernare în forma lungă, scurtă și medie!

Așadar, cred că scopul principal al vizitei a fost unul de imagine: consolidarea propriei poziții a premierului pe scena politică românească. În acest scop a fost atins într-un mod cu totul satisfăcător. Acum, dacă cineva vrea să judece vizita după eficiența contactelor, numărul viitor al investitorilor, natura relațiilor româno-israeliene, după ceea ce se va întîmpla cu reconcilierea cu trecutul și cu evreii de origine română din Israel, după felul cum se va face rezolvarea problemei proprietăților imobiliare, sau a problemei muncitorilor din Israel etc. trebuie să-i spunem că noi, cel puțin, degeaba am fost în țara profețiilor, fiindcă nu știm să prezicem nimic în toate acele privințe. Sau, poate doar că ne cam temem să prezicem

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Țiriac - Sucursala Doamnă (menționînd CODUL SWIFT: CBITROBU).

Pentru nu puțini, această vizită în Israel, la fel ca și cea a președintelui în SUA, s-a redus la o lungă listă de gafe. Și gafe au fost, unele dintre ele penibile, altele îngrijorătoare:

Astfel, să declari, așa cum a făcut-o d-l Vasile, că „în context regional, *Israelul este un factor de stabilitate și de securitate*” sună demagogic, fals și agreabil doar pentru urechile lui „Bibi” Netanyahu. (Ce părere o fi avut Arafat, întîlnit și el a doua zi, la Ramallah?)

Să „cazi” imediat (tot Radu Vasile) după coborîrea din avion peste mitologicul heliicopter *Cobra*, dar modernizat de israelieni, „testat” în Liban, de 5-6 ori mai ieftin decît cel american, să te lași fotografiat în el, fără să fi știut, aparent, dinainte ce surpriză te așteaptă este cel puțin o gafă de informare. Și să declari, apoi, cum a făcut ministrul Apărării, d-l Babiu, că ne-ar mai face trebuință și un avion fără pilot sună în context, vorba șefului său pe linie de partid, „*ca dracu*”!

Să te enervezi apoi cînd îți se reproșează lipsa de progres real în domeniul restituirii proprietăților confiscate de comunisti și o nerozie, chiar dacă interlocutorul nu are dreptate întru totul, sau exagerează. A-ți păstra calmul în asemenea situații și a explica situația cu date complete este esențial.

S-a remarcat de către toată lumea, inclusiv de către premier, dezinteresul și chiar absența reprezentanților ambasadelor române de la Tel Aviv; delegația română a fost condusă, paradoxal, de că-

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
- Occidentală	140 DM	70 DM	35 DM
- și Israel:	500 FF	250 FF	125 FF
- pentru francii elvețieni în contul 402400230033,	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
- pentru lire italiene în contul 402400230034 sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă. Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redactor-șef: **GABRIELA ADAMEȘTEANU**
 Redactor-șef adjuncți: **RODICA PALADE**
 Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**
 Grafician: **DAN PERJOVȘCHI**

Contabil șef: **ALINA CORBU**;
 Șef dep. marketing/distributie: **MIRCEA IONESCU**;
 Asistent marketing/publicitate: **MIHAELA CUCU**;
 Șef departament Politic: **IULIAN ANGHEL**;

Redacție: Sandu Ionelache, Alice Taodor (departament Social), Dan Hera (istoric), Răzvan Paul, Madalina Schiopu, Mihai Belean;
 Difuzare, abonamente: Constantin Satala, Alexandru Petrea;
 Corectură: Rodica Toader;
 Mara Stefan, Aurelian Crăciun;
 Operare calculator: Catalina Florea;
 Casierie: Mihaela Antonescu;
 Secretariat: Alina Matei;
 Responsabil de număr: Răzvan Paul;

Publici: **SERBAN ORESCU**, **EMIL HUREZEANU**, **STELIAN ȚÂNSEA**, **H.-R. PATAPIEVICI**, **DAN PAVEL**, **CRISTIAN PREDA**, **RADU CALIN CRISTEA**, **I. BOGDAN LEFTER** (comentarii politice), **ILIE SERBĂNESCU** (comentarii economice), **VLADIMIR TISMĂNEANU** (sociologia comunismului), **DAN C. MIHAILESCU** (cronici literare), **MARIANA CELAC** (viață urbană), **IRINA NICOLAE** (cotidian și sărbători), **ALEX ȘTEFĂNESCU** („Lîntîmplări”), **IRINA COROIU** (cronici de lectură), **N. RADULESCU DOBROGEA** (ecologie).

Consiliul consultativ: **SORIN ANDRĂPĂNESCU**, **GABRIEL ANDRĂPĂNESCU**, **SORIN ANTOHI**, **MIRCEA BERINDEI**, **ANA BERINDEANĂ**, **MIRCEA MARIN**, **SERBAN ORESCU**, **SERBAN PĂPĂCOSTEA**, **H. R. PATAPIEVICI**, **MIHAI SORA**, **MADALINA ȘIMĂNĂȘANU**, **ION VIANU**.

Tipări la **DR. PRINTING SRL**, Tehnoredacție computerizată: Anghel Florin.
 Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
 Tel 311.22.08, 311.17.76; Fax 311.22.08
 e-mail: 22@22.sfs.ro,
 http://www.22.ro/22/

Număr apărut cu sprijinul
 Fundației pentru o Societate Deschisă și
 Fund for Central and East European Book Projects

ISSN 1220-5761